

**ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKININ,
İDARİ DAVALARDA UYGULANDIĞI ALAN VE KONULAR**
*THE FIELDS AND ISSUES WHERE THE RIGHT TO LIBERTY AND SECURITY IS APPLIED IN
ADMINISTRATIVE CASES*

Araştırma Makalesi
Selami DEMİRKOL*
Sezal ÇINAR ÖZKAN**

ÖZ

Özgürlük ve güvenlik hakkına ilişkin uyuşmazlıklar büyük çoğunlukla adli yargı alanında ortaya çıktığından, yapılan çalışmalar da bu alanda yoğunlaşmaktadır. Ancak, özgürlük ve güvenlik hakkı konusunda AİHM’de, adli yargı önünde görülen uyuşmazlıkların yanı sıra idari yargıdan kaynaklanan uyuşmazlıklar da karara bağlanmaktadır.

Kamu gücünden kaynaklanan özgürlük ve güvenlik hakkı ihlalleri, adli uyuşmazlıklar kadar sayıca fazla olmasa da idari uyuşmazlıklarda da karşımıza çıkabilmektedir. İdare, kamu gücünü kullanarak çeşitli işlemler tesis etmekte ve eylemlerde bulunmakta, bunlarla kimi zaman çeşitli hak ihlallerine sebep olabilmektedir. Kişinin özgürlük ve güvenlik hakkı da idarenin çeşitli eylem ve işlemleriyle ihlalinin muhtemel olduğu haklardan biridir. İdari yargı, idarenin bu eylem ve işlemlerini denetlemekle yükümlüdür. Bu denetimi anayasal hükümler ve meri mevzuat kadar, AİHS ve Sözleşme’nin maddelerinin yorumu ile genişleyen AİHM kararlarından oluşan içtihat ağı ışığında da gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Esasında, özgürlük ve güvenlik hakkı içerikli davaların ceza yargılamasının görev alanında olduğu genel kanısının değiştiğine ve istisnai de olsa tipik idari dava kategorisinde bulunan özgürlük ve güvenlik hakkı içerikli bazı uyuşmazlıkların/davaların da AİHM tarafından kabul edilebilir bulunduğu ve yargılama eksenine alındığına tanıklık etmekteyiz.

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1684790

Makalenin Geliş Tarihi: 27.04.2025

Makalenin Kabul Tarihi: 19.08.2025

* Prof. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi Öğretim Üyesi-Onursal Danıştay Üyesi

E-posta: selami.demirkol@bilgi.edu.tr

ORCID: 0000-0003-0675-7795

** Doç. Dr., Danıştay Tetkik Hâkimi

E-posta: sezalcinar@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-5950-982X

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Bu makale ile amaçlanan, Türk adalet sisteminde daha çok adli yargı alanında koruma bulan özgürlük ve güvenlik hakkını, Türk yargısal sisteminin adalet alanını daha da genişletmek düşüncesiyle, kurucu bir yorumla, idari yargı alanına da taşımak ve uygulama bulmasına zemin hazırlamaktır.

Zira bugünün idari yargı görev alanı artık dünün idari yargı görev alanı değildir, olmamalıdır. İdare hukukunun ve idari yargılama hukukunun, dinamik olması ve içtihadi bir hukuk dalı olması niteliği de bunu doğrulamakta ve zemin/dayanak oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: özgürlük ve güvenlik hakkı, idari yargı, ceza yargılaması, AİHM, AİHS

ABSTRACT

Since disputes concerning the right to liberty and security mostly arise within the scope of judicial justice, studies are predominantly concentrated in this area. However, regarding the right to liberty and security, at the ECtHR, in addition to the disputes heard before judicial justice, disputes arising from administrative justice are also adjudicated.

Although violations of the right to liberty and security arising from public authority are not as numerous as judicial disputes, they can also be encountered in administrative disputes. The administration, by exercising public authority, carries out various actions and establishes acts, which may at times lead to violations of certain rights. The right to liberty and security of the individual is also among the rights that may potentially be violated by various acts and actions of the administration. Administrative justice is responsible for auditing these acts and actions of the administration. This audit must be conducted not only in accordance with constitutional provisions and current legislation, but also in light of the jurisprudence network formed by the ECtHR judgments, which expand upon the interpretation of the Articles of the ECHR.

In essence, we witness that the general opinion, which holds that cases concerning the right to liberty and security fall under the jurisdiction of criminal, is changing and that, although exceptional, some disputes/cases concerning the right to liberty and security which fall within the typical category of administrative cases are also deemed admissible and included within the scope of adjudication by the ECtHR.

The aim of this article is to transfer the right to liberty and security, which is predominantly protected within the scope of judicial justice in the Turkish justice system, to the domain of administrative justice through a foundational interpretation, with the intent of further expanding the field of justice within the Turkish judicial system, and to pave the way for its enforcement.

Forasmuch as, today's domain of administrative justice is no longer the same as yesterday's, shouldn't be. The fact that administrative law and administrative procedural law are dynamic and jurisprudence-based branches of law confirms this and constitutes its ground/ justification.

Keywords: right to liberty and security, administrative justice, criminal proceedings, ECtHR, ECHR

EXTENDED SUMMARY

Human rights, as the foundation stone of the rule of law, have not only been recognized in national documents and constitutions but have also attained universal recognition through numerous international instruments and, beyond mere recognition, have acquired a position of protection in certain regional instruments as well. From this perspective, it can be stated that the recognition and protection of human rights and freedoms have undoubtedly become an international matter. The truly significant aspect of this issue lies in the effort to depict the ideal framework.

Disputes concerning the right to liberty and security are predominantly encountered within the scope of judicial proceedings, and academic studies have thus largely concentrated in this area. However, before the European Court of Human Rights (ECtHR), disputes regarding the right to liberty and security have been adjudicated not only in the context of judicial proceedings but also within the framework of administrative disputes. Violations of liberty and security arising from the exercise of public authority, though not as frequent as in judicial disputes, may also appear in administrative disputes. The administration, in exercising its public authority, undertakes various acts and conducts operations, which may at times result in rights violations. The right to liberty and security is one of the rights that may be infringed by such acts and operations of the administration. Administrative courts are under the obligation to review the legality of these acts and operations, and this review must be carried out not only in light of constitutional provisions and the applicable legislation but also within the framework of the European Convention on Human Rights (ECHR) and the jurisprudential framework expanded through the interpretive judgments of the ECtHR.

Indeed, the long-held perception that cases concerning liberty and security fall exclusively within the sphere of criminal justice has shifted, and we have witnessed that, albeit exceptionally, certain disputes concerning liberty and security falling within the typical category of administrative cases have also been accepted as admissible by the ECtHR.

The rights to liberty and to security are inherently intertwined. The right to liberty safeguards one's physical freedom of movement, while the right to security ensures protection against violations of liberty. In assessing that these two rights form a whole, it is emphasized that the right to security is a natural consequence of the right to liberty and, within the conceptual unity of the right to liberty and security, refers to the individual's freedom to move physically. On the other hand, the ECtHR, in various cases, has underlined that although certain interferences may violate both liberty and security, the two rights are not identical.

As to the purpose of Article 19 of the Constitution, the preparatory works state that it seeks to ensure that every individual possesses and enjoys the right to liberty and security of the person, that everyone must enjoy bodily and physical freedom of movement, and that no one may be deprived of this freedom—namely, through arrest or detention—except in cases and under conditions prescribed by law. Article 5 of the Convention was drafted for the same necessity. The Court has emphasized the importance of this

provision for the democratic order, classifying it as a right from which an individual cannot renounce, even voluntarily.

Today, the right to liberty and security of the person, as one of the fundamental and indispensable elements of democratic systems, has found extensive application in every instance in which an individual has been deprived of liberty. Article 19 of the Constitution and Article 5 of the Convention regulate both comprehensive rights and limited exceptions. The exceptions prescribed under these provisions are confined to narrowly defined circumstances and cannot be applied or extended beyond those limits.

The restriction of liberty consists of both objective and subjective elements: the first being the individual's detention for a significant period of time, and the second being the absence of the individual's consent. Deprivation of liberty may arise in a wide variety of situations: physical detention,

arrest, police custody, or imprisonment, as well as house arrest; police measures for public order such as crowd control; police questioning in a station; being stopped and searched by police; detention at airports; or confinement in psychiatric institutions or social care facility.

Although the prevailing opinion and the common judicial practice have traditionally considered the right to liberty and security as directly within the scope of judicial jurisdiction—more specifically, criminal jurisdiction—this prejudice has gradually been overcome, as it has become evident that this right also finds application in matters within the competence of administrative jurisdiction, a position that has likewise been accepted by the ECtHR. Indeed, we now witness that the long-standing presumption that cases concerning liberty and security belong exclusively to the domain of criminal proceedings has shifted, and, albeit exceptionally, certain disputes concerning the right to liberty and security falling within the typical category of administrative cases have been deemed admissible by the ECtHR.

Article 5 of the Convention underscores that the right to liberty and security cannot be regarded as an absolute matter solely within the scope of judicial, and more precisely criminal, jurisdiction; rather, this right is applicable, though in a limited sense, to issues that fall within the jurisdiction of administrative courts. It has been observed that administrative courts, regional administrative courts, and the Council of State, when adjudicating annulment and full remedy actions arising from acts or measures allegedly violating the right to liberty and security, frequently refer to Article 19 of the Constitution, but not to Article 5 of the Convention.

Furthermore, it is known that administrative courts and regional administrative courts, in handling annulment and full remedy actions based on violations of the right to liberty and security, do not often cite the decisions of the Constitutional Court or the ECtHR, nor do they rely on the reasoning of such judgments. In contrast, the Constitutional Court has consistently referred to ECtHR case law and attached importance to it.

This situation constitutes yet another reason for the high number of applications against our country resulting in findings of violations with respect to acts and measures infringing the right to liberty and

security. It must be recalled that, pursuant to the amendment made to Article 90(5) of the Constitution, international treaties to which Turkey is a party are to be considered as reference norms in domestic law, and compliance with them has become a positive legal obligation for national courts. Moreover, it is well recognized that individuals dissatisfied with domestic judicial remedies may bring their disputes before the ECtHR. When the Court finds such applications admissible and establishes violations of the Convention, these violations become known not only to the contracting States but also to the international community at large. Our judicial practice—our use of adjudicatory authority, our interpretation of domestic law and the ECHR, and our internalization of ECtHR jurisprudence—is closely monitored and ultimately reflected in statistical records of violation judgments.

In conclusion, with this awareness, today’s administrative judiciary is no longer, and should no longer be, the administrative judiciary of the past. The scope of administrative jurisdiction has shifted and indeed expanded. The inherently dynamic and case-law-based nature of administrative law and administrative adjudication confirms and provides the foundation for this development. It falls upon administrative courts, when reasoning their judgments in cases involving alleged violations of the right to liberty and security, to interpret Article 5 of the Convention and Article 19 of the Constitution in harmony with the jurisprudence of the ECtHR and the Constitutional Court.

GİRİŞ

Öncelikle belirtmek gerekir ki, makalenin yazarları; **“İdari Yargı’da Özgürlük ve Güvenlik Hakkı”** içerikli bu çalışmayı kaleme alırken, hukuku; “egemenin emri”¹, “egemen gücün önceden mevcut emir ve yasakları kabul etmesi ve yeni hukuk yaratmasıyla meydana gelen, uyulmaması halinde ceza tehdidini içeren kurallar toplamı”², “bir takım kurallar ya da normlar bütününden ibaret bir yapı”³ ya da bir toplum içerisindeki insanların davranışlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen bir takım kurallar, normlar”⁴ sayan görüşlerdense hukuku “adaletin tecelli etmesi”, “bir yorum meselesi, bir muhakeme ve kurucu bir yorum uygulaması”⁵ ve “adalete yönelmiş

¹ John Austin, *The Province Of Jurisprudence Determined And The Uses of Study of Jurisprudence* (Weidenfeld and Nicolson 1955) 13-17.

² Jeremy Bentham, *Of Laws General*, (Athlone Press 1970) 18-19.

³ Hans Kelsen, *The Pure Theory of Law*, (University of California 1967); Hans Kelsen ‘Saf Hukuk Kuramı Nedir’, çev. Akbaş Kasım, *Hukuk Kuramı*, c. 5, s. 3, (Eylül-Aralık 2018) 100.

⁴ Vecdi Aral, *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, (On İki Levha 2012) 133.

⁵ Ronald Dworkin, *Hukukun Hükümranlığı*, çev. Uzun Ertuğrul (Nora 2018) 11.

toplumsal yaşam düzeni”⁶ olarak görmektedir. Bu anlayışa göre, hukuku; varlığını adaletle borçlu⁷ ve adaleti ise hukukun geliştirilmesine yönelik tetikleyici bir hareket olarak görmek gerekmektedir.⁸ Hukuk, kurucu bir yorumlama faaliyeti ise bu faaliyette argümantasyon zincirinin yönelimi ve amacı, yalnızca pozitif kuralları uygulamanın ötesinde, adaletle ulaşmak olmalıdır.

Hukuk, var olan, tanınan hak, yasak ya da düzenlemelere işaret ederken, adalet olması gereken ideye işaret eder. Adalet düşüncesi olarak beliren hukuk idesi, hukuk düzeninin üzerinde, tüm yasaları, uygulamaları ve girişimleri genel olarak değerlendiren, yargılayan ve daha iyiye doğru çözüm arayan, olması gereken hukuk düşüncesidir.⁹

“Olan” ile “olması gereken” arasındaki farkı tespit etmek, önce “olan”ı tanımaktan geçer. “Olan” bakımından, modern dünyanın, bireyin yaşamını özgür ve güvenli kılan en mucizevi gelişiminin ilkinin insan hakları hukuku ile teminat altına alınmış hukukun üstünlüğü, ikincisinin ise insan hakları hukukunun uluslararası belgelerle tanınması ve kimi belgelerde koruma altına alınmış olması, olduğunu söylemek hiç de abartılı bir iddia olmayacaktır.

İlk kez Alman hukukçuların 1800’lü yıllarda kullandığı hukuk devleti (Der Rechtsstaat)¹⁰ ya da Anglo Sakson hukukundaki ifadesiyle hukukun üstünlüğü (Rule of

⁶ Dworkin (n 5) 14.

⁷ Jacques Derrida, ‘The Force of Law, The Mystical Foundation of Authority’ (Cardozo Law Review 1990) 919. [Jacques Derrida ‘Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli’ Şiddetin Eleştirisi Üzerine (Metis, 2011) 60. Ancak aynı şekilde adalet de varlığını hukuka borçludur. Adalet hesaplanamaz ve olanaksız olarak tekille ilişkiyi olumlamaktadır. Adalet, hukukun kendisi değildir. Hukukun geliştirilmesine ve yapıbozuma uğratılmasına yönelik tetikleyici bir harekettir. Hukuku aşan ve ona direnen bir güç olarak bağlamın tekilliği içinde hukukun yeniden yorumlanarak, değerlendirilmesidir. Dolayısıyla hukukta somutlaştırılmaya çalışılmadığı sürece adaletin çağrısından söz edilemez. (Bknz: Eddo Evink, Patočka ve Derrida: Sorumluluğun Açmazları’, çev. EKİCİ Ekrem, Cogito, Derrida Özel Sayısı içinde, sayı: 47-48 (Yapı Kredi 2006)264.) Kısaca bir hukuk var olmalıdır ki, adaletin çağrısı söz konusu edilebilsin. Burada bir çıkmaz deneyimi vardır. Adaletin hukuku dışlayan niteliği aynı zamanda onu gerektiren niteliğidir.

⁸ Evink (n 7) 264.

⁹ Çeçen Anıl, *Adalet Kavramı* (May 1981) 100.

¹⁰ Tanör Bülent, Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku* (17. Baskı Beta 2018) 113, Kaboğlu İbrahim *Türkiye’de Hukuk Devletin Gelişimi*, Haz. Ökçesiz, Hayrettin, Hukuk Devleti (Afa 1998) 89. Hüseyin Hatemi, *Hukuk Devleti Öğretisi* (İşaret 1998) 7.

Law)¹¹ ilkesi ile Hobbesscu güçlü, tek ve sınırsız hak öznesi Leviathan canavar devletin hakları sınırlandırılmış, güçlü ve organize devlet karşısında zayıf ve yalnız birey, hak öznesi olarak tanımlanmıştır. Levitathan devlet, bireyin, diğer birey ya da yapılar veyahut doğrudan devlet karşısında her an her türlü müdahaleye açık ve güvencesiz olması anlamına gelirken, hukuk devleti, bireyin gerek doğrudan doğruya devletten gelebilecek müdahalelere, gerekse başka bireylerden gelebilecek müdahalelere karşı haklara sahip olması anlamına gelmektedir.

Günümüz dünyasında ise hukuk devletinin temel yapıtaşı olan insan hakları, artık yalnızca ulusal belgelerde, anayasalarda değil, pek çok uluslararası belgede evrensel anlamda tanındığı gibi, kimi bölgesel belgelerde tanınmanın yanı sıra, koruma da sağlayan bir konuma kavuşmuştur.

Bunlardan kalkılarak denilebilir ki; insan hak ve özgürlüklerinin tanınması ve korunması, şüphesiz uluslararası bir mesele olmaktadır. Bu meselenin asıl önemli kısmı ise olması gereken bir tablonun çizimini hedef almasıdır. Ancak bu tablo, samimi ve gerçek uğraşların yanı sıra, sadece görüntüden ibaret olgularla, bir türlü çizilmemekte ve çizilememektedir. Nitekim 1954 yılında yürürlüğe girmiş olan ve bizim de Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak imzaladığımız ve taraf olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS – Sözleşme), insan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi bağlamında ciddi ve önemli, uluslararası bir belge olmaktadır.

Bunlarla birlikte AİHS'nin her bir maddesi, insan haklarının korunmasında **temel ilkeler getirmektedir**. İşte bu ilkeler, bireyler ve Sözleşme'ye taraf akit devletler için **garanti oluşturmaktadır**.

Nitekim Anayasa'nın 90. maddesinin 5. fıkrasında yapılan değişiklikle uluslararası sözleşmelerin, iç hukukumuzda **referans norm olarak alınmasının**, yargı yerleri için artık pozitif hukuk anlamında da bir gereklilik olduğunu artık söyleyebiliriz.

Kaldı ki ulusal yargı yerlerinden **tatmin olmayan birey**, uyuşmazlığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'ne taşıyabilmektedir. AİHM tarafından kabul edilebilir

¹¹ Ökçesiz (n 10) 113.

bulunan başvuru, Mahkeme¹²'ce, Sözleşme¹³'nin ilgili maddelerinin **ihlali tespiti yapıldığı takdirde**, Sözleşme'ye taraf Devletlerce olduğu gibi dünyanın diğer ülkelerince de bu ihlal bilinir olmaktadır. Bizim **yargılamamız, yargılama yetkisini kullanmamız**, kendi iç hukukumuzu, AİHS'yi yorumlamamız, AİHM içtihatlarını içselleştirmemiz görülmekte, izlenmekte, eleştirilebilmektedir.¹⁴

Devletimiz **1954 yılında AİHS'ye** taraf olmuştur. 1987 yılında da Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ve sonrasında ise **AİHM'ye bireysel başvuru hakkı** tanınmıştır. Nitekim, AİHM'ye yapılan **bireysel başvuruların sayısının kabarıklığı** ve ihlal oranının yüksek oluşu, kayda değer sonuçlar ortaya koymakta ve düşündürmektedir.

Adli yargının görev alanında olan uyuşmazlıkların hemen hemen tümü ve idari yargının görev alanında bulunan uyuşmazlıkların ise büyük bir kısmı, **AİHM'ce kabul edilebilir** olarak değerlendirilmektedir.

İdari davaların yaklaşık **%80'e varan çoğunluğu** AİHM tarafından kabul edilebilir olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla idari yargı sistemimiz içerisinde görevli olan **idari mahkemelerdeki hakimler** verdikleri kararların sonuçta AİHM'nin önüne gidebileceğini bilmektedirler. Bu bilinçle, kararlarında, Sözleşme'ye ve **AİHM içtihatlarına** uygunluk aramaktadırlar. Ancak, yine idari yargı sistemimiz içerisinde bulunan **idare mahkemelerinde görevli hâkimler**, genel olarak özgürlük ve güvenlik hakkı orjinli davaların AİHM tarafından kabul edilebilir bulunmadığı görüşündedir.

Özgürlük ve güvenlik hakkına ilişkin uyuşmazlıklara, büyük çoğunlukla adli yargı alanında karşılaşıldığından, yapılan çalışmalar da bu alanda yoğunlaşmaktadır. Ancak, özgürlük ve güvenlik hakkı konusunda AİHM'de, adli yargı önünde görülen uyuşmazlıkların yanı sıra idari yargıdan kaynaklanan uyuşmazlıklar da karara bağlanmaktadır. Kamu gücünden kaynaklanan özgürlük ve güvenlik ihlalleri, adli uyuşmazlıklar kadar olmasa da idari uyuşmazlıklarda da karşımıza çıkabilmektedir.

¹² Mahkeme kelimesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kastedilmektedir.

¹³ Sözleşme kelimesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) kastedilmektedir.

¹⁴ Konu ile ilgili olarak bkz. Selami Demirkol, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargılaması Nedeniyle Türk Mahkeme kararlarının Alenileşmesi' 1/Haziran (Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2013).

İdare, kamu gücünü kullanarak çeşitli işlemler tesis etmekte ve eylemlerde bulunmakta, bunlarla kimi zaman çeşitli hak ihlallerine sebep olabilmektedir. Kişinin özgürlük ve güvenlik hakkı da idarenin çeşitli eylem ve işlemleriyle ihlalinin muhtemel olduğu haklardan biridir. İdari yargı, idarenin bu eylem ve işlemlerini hukuka uygunluk bağlamında denetlemekle yükümlüdür. Bu denetimi, anayasal hükümler ve meri mevzuat kadar, AİHS ve Sözleşme'nin maddelerinin yorumu ile genişleyen AİHM kararlarından oluşan içtihat ağı ışığında da gerçekleştirmesi gerekmektedir.¹⁵

Buraya kadar, “olanın” çerçevesini çizdiğimiz bu çalışmada amaçlanan, Türk adalet sisteminde daha çok adli yargı alanında koruma bulan özgürlük ve güvenlik hakkını, yukarıda ifade ettiğimiz hukuk anlayışımız uyarınca; Türk yargısal sisteminin adalet alanını daha da genişletmek amacıyla, kurucu bir yorumla idari yargı alanına da taşımak ve uygulama bulmasına zemin hazırlamaktır.

Kaldı ki; esasında özgürlük ve güvenlik hakkı içerikli davaların ceza yargılamasının görev alanında olduğu genel kanısının değiştiğine ve istisnai de olsa tipik idari dava kategorisinde bulunan özgürlük ve güvenlik hakkı içerikli bazı uyuşmazlıkların/davaların da AİHM tarafından kabul edilebilir bulunduğu tanıklık etmekteyiz.

Çalışmamızda, Sözleşme'nin 5. maddesinin, özgürlük ve güvenlik hakkının tamamen adli yargının, hatta daha belirgin olarak ceza yargılamasının görev alanındaki konulara ilişkin olduğu genel kanısının doğru olmadığını açıklamaya gayret edeceğiz. Bu hakkın, idari yargının yani idare mahkemelerinin görev alanında bulunan konular bakımından da sınırlı olsa da uygulandığını izah edeceğiz.

Bu çerçevede **Birinci Bölümde**, iç hukukun uluslararası sözleşmelere uygun olması meselesi tartışılacak,

İkinci Bölümde, Anayasa'nın 19. maddesi kuralı, **Üçüncü Bölümde**, Sözleşme'nin 5. maddesi kuralı aktarılacak. **Dördüncü Bölümde**, teori ve uygulamada özgürlük ve güvenlik kavramları verilecek, **Beşinci Bölümde** kişinin özgürlük ve güvenliği, fiziksel anlamda değerlendirilmelidir yaklaşımı belirtilecek, **Altıncı Bölümde**

¹⁵ Ulaş Karan, *Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme* (2. Baskı Beta 2013) 355.

ise Sözleşme 5. madde kapsamında değerlendirilen idari dava orjinli uyuşmazlıklar ile **Yedinci Bölümde de** Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında değerlendirilen idari davalar bağlamında Anayasa Mahkemesi ve Danıştay ile idare mahkemesi kararları paylaşılacaktır.

I. İÇ HUKUKUN ULUSLARARASI SÖZLEŞMELERE UYGUN OLMASI MESELESİ

Sözleşme'nin her bir maddesi, insan hak ve özgürlüklerinin korunmasında temel ilkeler içermektedir. Bu ilkeler, Sözleşme'ye taraf olan devletler ile hak veya özgürlüğü ihlal edilen bireyler için uluslararası korunma garantisi oluşturmayı hedeflemektedir. Anayasa'mızın 90. maddesinin 5. fıkrası hükmü uyarınca uluslararası sözleşmeler, özellikle kamu otoriteleri için referans normlardır. Yargı yerleri tarafından da yargılama sürecinde, AİHS'ye uygunluk aranması, bir gereklilik olmaktadır.

Ulusal yargı yerlerinin yargılamasından tatmin olmayan birey, hak ve özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasını, uluslararası merciye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'ne taşıyabilmektedir. 1954 yılında AİHS'ye taraf olup, 1987 yılında ise Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK)'na ve sonrasında AİHM'ye bireysel başvuru hakkını tanımış bulunmaktayız.

Bunun anlamı, insan hak ve özgürlüklerinin ihlali ile ilgili bir konunun (bizim için de geçerli olmak üzere), artık bir iç hukuk sorunu olarak görülemeyeceğidir.

AİHM yargıçları yorumlarıyla, AİHS'yi, canlı belgeye dönüştürme uğraşısı içerisindeyler. Yine, “Avrupa Ortak Hukuku”nu” oluşturma yolunda da içtihat, ilke ve garantiler üretmektedirler. İşte, AİHS'yi diğer uluslararası sözleşmelerden farklı ve etkili kılan da AİHM'nin infazı zorunlu olan kararları ile yaptırımlarının bulunmasıdır. 46 farklı ulus devlet, iç hukuklarını, Avrupa Hukukuna entegre olma ve uyumlu hale getirme taahhüdünde bulunmuşlardır. Bu taahhüdün yerine getirilmesi, uluslararası düzlemde izlenilmekte ve değerlendirilmektedir.

Ülkemizde, başta Anayasa'mız olmak üzere, hukuk sistemimizde son zamanlarda çok önemli değişiklikler yapılarak, hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Türk hukuk yapılanmasına, bu değişiklikler ile yeni bir yön verilerek AİHS hukuku ile entegre edilme

arayışına girilmiş ve hukukumuz şekillendirilmiştir. 2000 yılı sonrasında, bu şekillendirmede “Yasama Erki”nin gayret ve çabalarında yoğunluk ve sistematik bir ağırlık belirginleşmiştir. Bu ağırlıklı devinin odaklandığı ve yön bulduğu dayanak, AİHS normları ve AİHM içtihatları olmuştur, olmaktadır.

Avrupa Birliği’nin (AB) zorunlu gerekleri ve yasama erkinin dayanak aldığı AİHM içtihatları, sadece hukuk sistemimizi şekillendirmekle kalmamış, aynı zamanda, günlük yaşantımız ile birlikte gelecek kamusal politika ve hedeflerimiz için de işlevsel durumlar oluşturmuştur. İşlev gerekliliklerini samimi bir şekilde yerine getirmede, yasama ve yürütme erkleri, başarılı olarak değerlendirilebilecek sonuçlar üretme gayreti içerisinde olmuşlardır. 2017 Nisan ayında yapılan son Anayasa değişikliği de olmak üzere, bazı Anayasa ve yasa değişiklikleri sayesinde, iç hukukumuzda, birçok konuda AİHS normları ve AİHM içtihatlarıyla uyumlu bir anayasal ve yasal zeminin oluşturulması yoluna gidilmiştir. İç hukuka etkisinin dayanağı olarak Anayasa’nın 90. maddesini görmekteyiz.

Vurgulamakta fayda var ki 1982 Anayasası’nın 90. maddesi **yargı organlarının uluslararası sözleşmeleri doğrudan uygulamada ortaya koydukları çekingenliği**, özellikle de AİHS’nin uygulanmamasından doğan hak ve özgürlük ihlallerinin ve buna bağlı olarak AİHM önünde **Türkiye’nin mahkûmiyetlerinin artarak sürmesi** karşısında, daha net bir hukuki temel sağlamak adına 2004 yılında değiştirilmiştir.¹⁶

Anayasa’mızın 90. maddesinin 5. fıkrasında, usulünce yürürlüğe konulmuş milletlerarası sözleşmeler kanun hükmünde sayılarak iç hukukun bir parçası haline getirilmiştir. **Mesut Gülmez’e** göre; maddedeki kanun hükmünde ifadesi bir hiyerarşi yaratmak için değil, milletlerarası anlaşmaların hukuksal değerini ve bağlayıcılıklarını göstermeye yöneliktir.¹⁷ Devam eden cümlesinde, bunlardan temel hak ve özgürlüklere ilişkin olanların kanunla çatışması halinde, Sözleşme hükmüne öncelik tanınarak kanunun üstünde değil ama öncelikli uygulanmasını hükmetmekte, bununla da kalmayarak kanunlar hakkında Anayasa Mahkemesinde aykırılık iddiasında bulunma

¹⁶ Osman Doğru ve Atilla Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar*, C.1, (İHAS 2,3,4,5,6 ve 7. maddeler) (1. Bası, 2012) XV.

¹⁷ Mesut Gülmez, ‘Anayasa Değişikliği Sonrasında İnsan Hakları Sözleşmelerinin İç Hukuktaki Yeri ve Değeri’, s. 54 (TBB Dergisi 2004) 147.

yolu açıkken, uluslararası sözleşmeye karşı böyle bir yol açılmamıştır. Uluslararası sözleşmeler normlar hiyerarşisinde sui generis bir yapı göstermektedir. Gülmez, daha da ileri giderek, uluslararası antlaşmaların Anayasa'dan üstün olduğu iddiasında bulunmaktadır.¹⁸

Kanaatimizce, **Çelik'in** de ifade ettiği gibi insan haklarına ilişkin kurallar jus cogens niteliği taşıyan kurallardır.¹⁹ Yani devletlerin, uluslararası hukukta bazı meseleler hakkında kısmi olarak egemenliklerini devrettikleri istisnai durumlardandır. Bu yaklaşım **Ronald Dworkin'in** hakları, pozitif hukuka önceleyen adalet teorisi ile de bağdaşan bir yaklaşımdır.²⁰ İnsan haklarına ilişkin meseleler, öylesine adaletle iç içe ve özdeş bir yapıdadır ki bunların, ülkelerin yerel egemenlik hakkını aşan evrensel bir korunmaya sahip olması gerekmektedir. İnsan haklarının, politik mekanizmalarla belirlenen devletlerin iç hukukunu aşan, insanlık değeri olarak ortaya çıkan karakteri onu jus cogens bir yapıya kavuşturmaktadır. Kaldı ki; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin imzacı devletleri, iç hukuklarını Sözleşme ile uyumlu hale getirme yükümlülüğü altına da girmişlerdir.

2709 Kanun numaralı 1982 Anayasa'mızın, "**D Milletlerarası Antlaşmaları Uygun Bulma**" başlıklı 90. maddesinde "*Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.*

Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan antlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi haklarına ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyeti haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu antlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bilgisine sunulur.

¹⁸ Mesut Gülmez, 'Evet Uluslararası Antlaşmalar Anayasa Üstüdür' (Cumhuriyet Gazetesi 17.06.1998) 2.

¹⁹ Edip Çelik, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türk Hukukundaki Yeri ve Uygulanması' (İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi Lütü Duran'a Armağan 1988) 55. (aktaran; Ali İbrahim AKKUTAY, 'Uluslararası Antlaşmaların Türk İç Hukukundaki Konumu ve Etkileri' (Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2007) 418.

²⁰ Ronald Dworkin, *Hakları Ciddiye Almak*, çev: Türkbâğ Ali Ulvi (2007) 124.

Milletlerarası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari antlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce uygun bulunması zorunluluğu yoktur: ancak, bu fıkra göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren antlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü antlaşmalar, yayımlanmadan birinci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz. (Ek cümle: 7.5.2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır." hükmü öngörülmüştür.

Uluslararası sözleşmelerin iç hukukta bağlayıcılığı tartışmasının, 90. maddenin 5. fıkrasına 2004 yılında eklenen cümle ile artık **tartışılır olmaktan çıkmış olduğunu söyleyebiliriz**. Nitekim 1987 yılında bireysel başvuru hakkın tanınması ile birlikte AİHM içtihatlarının, ulusal yargı **yerlerimizce bilinmesi ve izlenilmesi** sonucu kendiliğinden oluşmaktadır.

Anayasa'nın 90. maddesi hükmü, üst norm olarak sonuç doğurmakta iken, belirtmekte fayda var ki, **AİHM, bir üst temyiz mahkemesi olmadığı** için, verdiği kararlar iç hukukta yapılan işlem veya eylemin ya da verilen bir mahkeme kararının, Sözleşme'nin veya ek protokollerin bir veya birden fazla hükmünü ihlal edip etmediğinin **tespitine ilişkindir**. AİHM, varsa AİHS'ye aykırılığı saptar, ancak ulusal mahkeme kararını ya da mevzuat hükümlerini **ortadan kaldırma, değiştirme, iptal etme ya da etkisiz hale getirme yetkisi yoktur**. İhlal kararı verilmesinden sonra taraf devlet, ihlale son vermek, ihlalin sonuçlarını ortan kaldırmak ve benzer ihlallerin tekrarını önlemek tedbirleri almak yükümlülüğündedir.²¹

²¹ Oğuz Sancakdar, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türk Yargı Sistemindeki Konumu ve Kararlarının İdari Yargı Hâkiminin Vereceği Kararlara Etkisi', Danıştay ve İdari Yargı Günü 139. Yıl Sempozyumu (Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu no.74 2007) 214.

II. TEORİ VE UYGULAMADA ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK OLGUSU

A. Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Kavramları

Türkçe sözlük, özgürlük kavramını; “Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî, hürriyet.” olarak tanımlamaktadır.²²

Gözler özgürlüğü, insanın eylemini gerçekleştirme ya da gerçekleştirilmeme konusunda seçim yapma gücü olarak tanımlarken²³, **Kaboğlu**, kişinin sahip olduğu imkânlar, yetkiler ile bağımsızlık ve iktidar²⁴ olarak tanımlamakta, **Kunig** ise özgürlüğün, bir bireye ya da topluluğa ait tüm hakların bütününe ifade eden hukuki bir kavram olarak tanımlar. Bu hak; “*insan onuru, yaşam hakkı, bireyin aile ya da meslek içi gelişimi veya kendini bireysel ya da toplum içinde politik ve dini olarak ifade edebilmesi gibi doğrudan insani varoluşa ilişkindir.*”²⁵

Özgürlük, görüldüğü gibi, kavramsal bağlamda çok geniş bir çerçeveye sahiptir. Ancak, çalışmamız kapsamındaki kişi özgürlüğü kavramı çok daha dar bir çerçeveye sahip olup, kişinin fiziki özgürlüğüne ilişkindir. Bu hakkın özü; kişinin keyfi olarak yakalanamaması ve tutulamamasıdır.

Güvenlik ise, Türkçe sözlükte; “Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet.” şeklinde tanımlanmaktadır.²⁶ Tanımından görüleceği üzere, güvenliğin kamu düzeniyle²⁷ ilgili ve kişisel güvenlikle ilgili olmak üzere iki yönü vardır. Bizim bu çalışma bakımından ilgili olduğumuz ikinci kişisel güvenlikle ilgili olan yönüdür. Kişisel güvenlikle ilgili yönü bakımından güvenlik; kişinin suç işlemedikçe tutuklanamayacağına, keyfi cezalandırma

²² TDK Sözlük. Erişim: <https://sozluk.gov.tr/>; Erişim Tarihi: 22.02.2025.

²³ Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku Dersleri (Ekin 2015) 109-110.

²⁴ Kaboğlu İbrahim, Özgürlükler *Hukuku* (Ankara: İmge Yayınevi, 2002), 13.

²⁵ Kunig Philip, ‘Özgürlük ve Güvenlik’ çev.: Vardar Çiğdem, Anayasa Yargısı, c.34, c.1 (2017) 1.7.

²⁶ TDK Sözlük. Erişim: <https://sozluk.gov.tr/>; Erişim Tarihi: 22.02.2025.

²⁷ İbrahim Kaboğlu, İnsan Hakları ve Güvenlik İlişkisi Üzerine’, Yirmibirinci Yüzyılın Başında İnsan Haklarını Korumada Karşılaşılan Sorunlar, Ed. İoanna Kuçuradi (Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve UNESCO Felsefe ve İnsan Hakları Kürsüsü 2011). 112-113.

ve tutuklamaya maruz kalmayacağına, özgürlüğüne gereksiz bir şekilde müdahale edilmeyeceğine, kanunsuz bir şekilde rahatsız edilmeyeceğine olan inancı ifade etmektedir.²⁸

Kişinin özgürlük ve güvenlik hakkı, birbiri ile iç içe geçmiştir. Kişinin özgürlük hakkı, fiziksel hareket serbestisini, güvenlik hakkı ise; özgürlüğün ihlaline karşı korunma olanağını sağlamaktadır.²⁹ Bu ikisinin bir bütün olduğunu ifade eden **Keskin**, kişinin güvenlik hakkının, kişinin özgürlüğünün doğal bir sonucu ve kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının kavramsal bütününde bireyin bedensel olarak hareket edebilme özgürlüğüne sahip olmasını ifade ettiğine dikkat çeker.³⁰ Öte yandan, Mahkeme, çeşitli davalarda, müdahalenin hem özgürlüğü hem de güvenliği ihlal ettiğini ifade ederek, bu iki hakkın aynı olmadığına da dikkat çekmiştir.³¹

Özgürlük ve güvenlik hakkı, tüm temel hak ve özgürlüklerin temeli niteliğindedir. Çünkü kişi özgürlük ve güvenlik hakkına sahip olmadığında, diğer temel hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi imkanına da sahip olamayacaktır.³²

B. Belgelerde ve Mevzuatta Özgürlük ve Güvenlik Hakkı

Tarihte, siyasal iktidarın (o zamanki İngiltere Kralının) birey lehine haklarının sınırlandırıldığı, kişi hak ve özgürlüklerinin korunduğu ilk belge 1215 tarihli Magna Carta'dır. **Magna Carta'nın** 39. maddesinde yer alan; "*Eşitlerin kanuni bir hükmü olmadan hiçbir hür kişi tevkif veya hapsedilemeyecek, haklarından ve mallarından mahrum bırakılmayacak, sürülemeyecek, herhangi başka bir şekilde kötü muameleyle maruz bırakılmayacaktır. Hiçbir hür kişiye zor kullanmayacağız ve başkalarının zor kullanmasını istemeyeceğiz.*" hükmü kişi hak ve özgürlüklerini ilk kez koruma altına alan

²⁸ İlhan Akın, *Kamu Hukuku*, (7. Baskı 1993) 321.

²⁹ Kaboğlu (n 27) 304.

³⁰ Serap Keskin, 'Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı' İnsan Hakları (1. Baskı Yapı Kredi 2000) 64.

³¹ Tolga Şirin, *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı* (Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-1 2018) 56.

³² Mahmut Göçer, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği ve Türk Hukuku, Türkiye'de İnsan Hakları (TODAİE 2000) 211.

düzenleme niteliğindedir.³³ 1627 tarihli Petition of Rights³⁴ ile Magna Carta'daki özgürlük ve güvenlik hakkı yinelenirken, 1679 tarihli Habeas Corpus Act³⁵ kişilerin alıkonulma nedenlerinin hukuka uygunluğunun mahkeme tarafından denetlenmesini teminat altına alır. 1688 tarihli Bill of Rights³⁶ ise, hâkimlerin serbest bırakmak için aşırı kefalet miktarı belirleyemeyecekleri şeklindeki düzenleme ile özgürlük ve güvenlik hakkının gelişiminde yeni bir aşama kaydedilmiştir.

Özgürlük ve güvenlik hakkının İngiltere'deki gelişimi yukarıda bahsi geçen şekilleyken, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1776 tarihli Virginia İnsan Hakları Bildirgesi'nin (Bill of Rights) 8., 9. ve 10. maddelerinde³⁷ güvence altına alınmıştır.

Fransa'da ise 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin 7. maddesinde; hiç kimsenin kanunların belirlediği durumlar ve biçimler dışında suçlanamayacağı, tutulamayacağı, 8. maddesinde; kanunsuz suç ve ceza olmayacağı ve ceza kanunlarının geriye yürümeyeceği ve 9. maddesinde masumiyet karinesi düzenlenmiştir.³⁸ 1793 tarihli Fransız Bildirgesi'nin 10., 11. ve 12. maddelerinde ise; keyfi suçlama, tutuklama ve hapsedilmeye karşı koruyucu düzenlemeler getirilmiştir.

İkinci Dünya savaşına kadar olan evrede, uluslar, özgürlükler sorununu iç hukuk sorunu olarak görmekte, vatandaşının özgürlüğünü hukuk dışı ihlal eden devlete karışılmamaktaydı. Yukarıda anılan tüm belgeler de, ulus devletin kendi iç hukuklarını düzenleyen ve özgürlükleri o ülke ile sınırlı olarak güvence altına alan belgelerdi.

Ancak, İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşananlar, insan haklarının korunmasının ulusal bir mesele olarak görülemeyeceğini, uluslar üstü koruma mekanizmalarının zorunlu olduğunu göstermişti.

³³ [https://www.istanbulbarosu.org.tr/MAGNA CARTA LIBERTATUM](https://www.istanbulbarosu.org.tr/MAGNA_CARTA_LIBERTATUM) Büyük Özgürlükler Sözleşmesi, erişim tarihi: 22.02.2025.

³⁴ <http://www.legislation.gov.uk/aep/Cha1/3/1/contents>.

³⁵ <http://www.britanica.com> Habeas corpus, erişim tarihi: 22.02.2025.

³⁶ <http://www.legislation.gov.uk/aep/WillandMarSess2/1/2>, erişim tarihi: 22.02.2025.

³⁷ <http://acikders.ankara.edu.tr> Virginia İnsan Hakları Bildirgesi erişim tarihi: 22.02.2025.

³⁸ <http://www.istanbul.edu.tr/idarehukuku/belgeler/fransizyurttaşhaklaribildirisi.pdf>, erişim tarihi: 22.02.2025.

Böylece insan haklarının uluslararası düzeyde korunması ihtiyacının ortaya çıkardığı ilk evrensel nitelikte (ancak bağlayıcılığı olmayan) belge 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir.³⁹

Özgürlük ve güvenlik hakkı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 3 ve 9. maddelerinde⁴⁰, 02 Mayıs 1948 tarihli Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi'nin 24. maddesinde⁴¹, 16 Aralık 1966 tarihli Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Milletlerarası Sözleşme'nin 9. 10., 11. maddelerinde⁴² 1981'de imzalanan ve 1986'da yürürlüğe giren Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'nın 6. maddesinde⁴³, 04

³⁹ İnsan Hakları Derneği <https://www.ihd.org.tr>, erişim tarihi: 22.02.2025.

⁴⁰ İHD, (n.39) m.3: "Herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır.", m.9: "Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez."

⁴¹ İHD (n.39) m.24: "Hiç kimse, daha önce yürürlüğe konmuş yasayla öngörülen hallerde ve usullere uygun olması hali hariç özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Hiç kimse, yalnızca medeni hukuk/sözleşmesel nitelikte yükümlülüklerin yerine getirilmemesinden ötürü, özürsüz yoksun bırakılmaz. Özgürlüğünden yoksun bırakılan her bireyin, bir mahkeme tarafından gecikmeksizin gözetimine alınmasının yasallığını netleştirme ve uygun olmayan bir gecikmeye mahal vardır. Her birey aynı zamanda, gözetiminde tutulduğu sürede insanca muamele görmeye de hak sahibidir."

⁴² İHD (n.39) m.9: "1. Herkes kişi özgürlüğü ve kişi güvenliği hakkına sahiptir. Hiç kimse keyfi olarak gözetimine alınamaz veya tutulamaz. Hiç kimse hukukun öngördüğü sebepler ve usuller dışında özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. 2. Gözetimine alınan bir kimse, gözetimine alınma sebepleri hakkında gözetimine alındığı sırada ve kendisine isnat edilen suçlar konusunda derhal bilgilendirilir. 3. Cezai bir fiilden ötürü gözetimine alınan veya tutulan bir kimse derhal bir yargıç veya hukuken yargılama yetkisine sahip diğer bir görevli önüne çıkarılır ve bu kimse makul bir sürede yargılanma veya salıverilme hakkına sahiptir. Yargılanan bir kimsenin tutuklanması genel bir kural olamaz; yargılamanın her aşamasında tutuklunun salıverilmesine karar verilebilir; salıverilme bu kimsenin duruşmaya gelmesini sağlamak ve mahkum edilmesi halinde hükmün infazını temin etmek için teminata başlanabilir. 4. Gözetimine alınarak veya tutularak özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kimse, tutulmasının hukukiliği hakkında hemen karar verebilecek ve eğer tutulması hukuki değilse salıverilmesine hükmedebilecek bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. 5. Hukuka aykırı olarak gözetimine alınmaktan veya tutulmaktan mağdur olan bir kimse icrası mümkün bir tazminat hakkına sahiptir. m.10: "1. Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, insani muamele ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygı görme hakkına sahiptir.2.a) Tutuklu sanıklar, istisnai haller dışında mahkumlardan ayrı tutulur ve kendilerine mahkum edilmemiş kimselerin statüsüne uygun tarzda ayrı bir muamele uygulanır. b) Tutuklu küçük sanıklar yetişkinlerden ayrı tutulur ve en kısa sürede yargısal makamların önüne çıkarılırlar. 3. Ceza infaz sistemi, mahpusları iyileştirme ve toplumsal rehabilitasyonlarını sağlama gibi temel amaçlara sahip olur. Küçük failler 'yetişkinlerden ayrılır ve yaşları ile hukuki statülerine uygun bir muamele görürler." m.11: "Hiç kimse sırf sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği gerekçesiyle hapsedilemez"

⁴³ <https://dergipark.org.tr>. Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı, çev: İbrahim Kaboğlu, Oğuz Dönmez, m.6: "Her birey özgürlük ve kişi güvenliği hakkına sahiptir. Yasayla önceden belirlenen nedenler ve koşullar dışında, hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz; özellikle hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz veya tutuklanamaz."

Kasım 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinde ve 1982 tarihli Anayasa'mızın da 19. maddesinde düzenlenmiştir.

C. Anayasa'nın 19. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. Maddesi

1982 Anayasası'nın 'Kişi Hürriyeti ve Güvenliği' başlıklı 19. maddesinde, Sözleşme'nin 5. maddesi ile aynı içerikte kurallara yer verilmiştir. Diğer bir ifade ile Sözleşme 5. madde ile Anayasa kurallarımız, bağlantılı ve uyumludur. Nitekim 19. maddede; *“Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.*

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört

gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal (...) ve savaş hallerinde uzatılabilir.

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.” kuralı öngörülmüştür.

Anayasa’nın 19. maddesinin amacı olarak madde gerekçesinde; “insanın kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olmasının ve bunun güvence altına alınmasının sağlanması olduğu, ayrıca kişinin vücut ve hareket serbestisine sahip olması gerektiği ve de kimsenin kanunda gösterilen durum ve şartlar dışında bu hareket serbestisinden mahrum edilmemesi yani yakalanıp tutuklanamaması gerektiği” belirtilmiştir.⁴⁴ Sözleşmenin 5. maddesi de aynı gereklilikten dolayı düzenlenmiştir. Mahkeme, bu maddenin demokratik toplum düzeni bakımından önemini, kişinin kendi isteği ile dahi vazgeçemeyeceği bir hak olarak değerlendirerek göstermektedir.⁴⁵

Sözleşmenin “Özgürlük ve güvenlik hakkı” başlıklı 5. maddesinde;

⁴⁴ https://yenianayasa.tbmm.gov.tr/docs/gerek_celi_1982_ana_yasasi.pdf, erişim tarihi:22.02.2025

⁴⁵ Bkz: De Wilde, Ooms ve Versyp/Beçika, no. 2832/66, 18/6/1971, § 65; “Sözleşme’deki anlamıyla özgürlük hakkı, ‘demokratik bir toplumda’ o kadar önemlidir ki, bir kimse sırf kendi isteği ile gidip tutulmak istediğini belirttiği gerekçesiyle Sözleşme’nin korumasından yararlanma hakkını kaybedemez. Bir tutma, tutulan kimse buna rıza gösterse bile, Sözleşme’nin 5. maddesini ihlal edebilir.”

“1- Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

a) Kişinin yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;

b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

c) Kişinin, bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;

d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması;

e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması;

f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

2) Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.

3) İşbu maddenin 1. C fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup, bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.

4) Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5) Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir.” kurallarına yer verilmiştir.

Günümüzde, demokratik sistemlerin en temel ve vazgeçilmez bir unsuru haline gelen kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, oldukça ayrıntılı ve kapsamlı, kişinin özgürlüğünden yoksun bırakıldığı her durumda, geniş bir şekilde uygulama alanı bulmuş bir haktır. Anayasa’nın 19. maddesi ve Sözleşme’nin 5. maddesi hem kapsamlı haklara hem de istisnalara yer vermiştir. Maddede düzenlenmiş olan istisnalar sınırlı hallere ilişkindir. Bu hallerin dışında, uygulanması ve genişletilmesi mümkün değildir.⁴⁶

“Oldukça ayrıntılı ve kapsamlı bir hak olan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, bünyesinde hem kapsamlı haklara hem de istisnalara yer vermiştir. Maddede yer alan istisnalar sayılıdır ve genişletilmesi mümkün değildir. Kişinin özgürlüğünden yoksun bırakıldığı tüm durumlarda gündeme gelebilecek olan bu hak çok farklı durumlarda uygulama alanı bulabilmektedir.”⁴⁷ Nitekim bu hak ile ilgili olarak; “Mahkeme, Sözleşme’nin 5. maddesinin 1. fıkrası (madde 5-1) uyarınca, özgürlük hakkının, kişinin fiziksel özgürlüğü anlamına geldiğine işaret eder, bu hükmün amacı, hiç kimsenin keyfi bir şekilde özgürlüğünden mahrum edilmemesini temin etmektir”⁴⁸ yaklaşımında bulunmaktadır. Kişi özgürlüğü ve güvenliği, hakkındaki özgürlük ve güvenlik kavramları birbirinden ayrılmaz olup, bir bütünü ifade etmektedirler. Kişinin güvenlik hakkı, kişinin özgürlüğünün doğal bir sonucu olup, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, kavramsal bütününde bireyin bedensel olarak hareket edebilme özgürlüğüne sahip olmasını ifade eder.⁴⁹

⁴⁶ Karan (n 15) 179.

⁴⁷ Karan (n 15) 179.

⁴⁸ Gilles Dutertre, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler*, (Avrupa Konseyi 2007) 102.

⁴⁹ Serap Keskin, ‘Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı’ İnsan Hakları (1. Baskı Yapı Kredi 2000) 64.

Anayasa'nın 19. maddesinin ilk fıkrasında; özgürlük ve güvenlik hakkı bir hak olarak tanınırken⁵⁰, Sözleşme'nin 5. maddesinin ilk fıkrasında⁵¹, hem hakkı tanımış hem de sınırlandırılmasına karşı genel bir hukuka uygunluk şartı düzenlenmiştir. Kişi özgürlüğünü kısıtlayan işlemin tüm yönleriyle (izlenecek yöntem ve uygulanacak işlem) iç hukuk mevzuatına uygun olması aranırken,⁵² benzer bir şekilde 19. maddesinin ikinci fıkrasındaki “şekil ve şartları kanunda gösterilen” ibaresiyle de mevzuata uygunluk aranmaktadır.

Sözleşme'nin 5. maddesinin birinci fıkranın a, b, c, d, e, f bentlerinde özgürlük ve güvenlik hakkının *numerus clausus* ilkesine uygun olarak düzenlenmiş istisnaları; mahkûmiyet kararı nedeniyle kısıtlama, karara uymama veya yükümlüğün yerine getirilmemesi, suç işlediği şüphesine dayalı kısıtlama, küçüklerin ıslah amaçlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmaları, tedavi, eğitim ve ıslah amaçlı kısıtlama ve sınır dışı etme işlemlerine dayalı kısıtlama olarak sayılmışken, aynı kısıtlama sebepleri⁵³ Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında düzenlenmiştir.

*“Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konulduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabilir.”*⁵⁴

⁵⁰ “Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.”

⁵¹ “Kanunda gösterilen durumlar dışında hiç kimse hürriyetinden mahrum edilemez”

⁵² Şeref Gözübüyük ve Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması* (Turhan 2011) 224; Ayrıca Bkz: Van der Leer/Hollanda, no. 11509/85, 21/02/1990, § 22.

⁵³ “Şekil ve şartları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.”

⁵⁴ Ana B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 29.

Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrasından on birinci fıkrasına kadar ve Sözleşme'nin 5. maddesinin 2., 3., 4. ve 5. fıkralarında ise yukarıda yer verilen hukuka uygunluk sebepleri mevcut olsun ya da olmasın, özgürlükten yoksun bırakılmış olmanın tabi olması gereken yöntem ve ilkeler düzenlenmiş, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiye birtakım haklar tanınmıştır.

Bunlar; tutuklama sebeplerinin kişiye en kısa sürede anladığı dilde bildirilmesi gereği, kişinin derhal bir hâkim veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunluluğu ile makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma gerekliliği, kişinin yakalamanın ve tutuklamanın kanuna uygunluğunun denetiminin sağlanabilmesi için yargı yoluna başvurma hakkı ve sözleşmeye aykırı olarak yakalanan ve tutuklanan kişiye tazminat ödenmesi hakkıdır.⁵⁵

Ayrıca Sözleşme'ye Ek 4 numaralı protokolün “borçtan dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılma yasağı” başlıklı 1. maddesine; “hiç kimse, yalnızca akdi ilişkiden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.” düzenlemesi ile özgürlük ve güvenlik hakkına ek bir güvence daha getirilmiştir. Benzer düzenleme Anayasa'mızın 38. maddesinde⁵⁶ de yer almaktadır.

Anayasa'nın 19. maddesinin ve Sözleşme'nin 5. maddesinde düzenlenmiş olan özgürlük ve güvenlik hakkın özünü, toplumsal yaşamın gerekleri sonucu yasayla belirlenen ve istisnai ve sınırlı bazı durumlar hariç olmak üzere kişinin hareket serbestliğinden ve özgürlüğünden mahrum bırakılmaması⁵⁷ ve hakkın sınırlandığı durumlarda, bu sınırlamanın koşulsuz, sınırsız ve güvencesiz olarak gerçekleşmesini engellemek için, özgürlük ve güvenlik hakkı sınırlanan kişiye bazı güvencelere kavuşturmak oluşturmaktadır.

⁵⁵ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Oğuz Sancakdar, *Avrupa insan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin insan Hakları Sorunu* (Ankara 2004) 287.

⁵⁶ 03.10.2001-4709/15 md; “Hiç kimse, yalnızca Sözleşme'den doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.”

⁵⁷ Kaboğlu (n 27) 196.

III. KİŞİNİN ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİĞİ FİZİKSEL ANLAMDA DEĞERLENDİRİLMELİDİR

Sözleşme 5. madde ile korunan kişisel özgürlük, herkesin genel olarak faydalanması gereken temel bir koşuldur. Kişisel özgürlükten mahrumiyet, aile hayatı ve özel hayat hakkından, toplantı özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve serbest dolaşım özgürlüğü gibi pek çok diğer hak ve özgürlükten istifade edilmesini, doğrudan ve olumsuz olarak etkileyebilecek bir durum oluşturabilir. Kişinin güvenliği ise fiziksel özgürlük bağlamında algılanmalı ve farklı anlamlarda değerlendirilmemelidir.

Bunlardan çıkarılabileceği üzere kişinin özgürlüğünden, ancak istisnai olarak mahrum bırakılabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıntılarıyla ifade edecek olursak;

a-Sözleşme 5. madde ile amaçlanan, herkesin özgürlük hakkından istifade etmesi gerektiği olup, kişinin kendisinin ve bu hakkından yalnızca istisnai durumlarda mahrum edilebileceği karinesi vurgulanmaktadır.

b-Özgürlük hakkından mahrum bırakılma, hukuka uygun olmalıdır.

c-Ulusal hukuka, şeklen de olsa uygunluk aranılmalıdır.

d-Hukuki zeminin muhafaza edilmesi önemli olmaktadır.

e-Sözleşme'ye uygunluk aranılmalıdır.

f-Kamu görevlilerinin yetkilerini kötüye kullanmasının önlenmesi amaçlanmaktadır.

g-Hukuki düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir olması gerekmektedir.

Sözleşme'nin 5. maddesinin düzenleniş amacı, kişilerin keyfi bir biçimde özgürlüğünden mahrum bırakılmamasıdır.⁵⁸ Mahkeme, keyfilğin tanımını vermemekle birlikte, keyfilik örneklerine⁵⁹ yer vererek kavramı belirlemeye çalışır.

⁵⁸ McKay/Birleşik Krallık [BD], no. 543/03, 3/10/2006, § 30.

⁵⁹ D.J. Harris ve O'Boyle-Warbrick, Law of the European Convention on Human Rights, (Oxford University 2009) 136.

Maddedeki “özgürlük hakkı” ile kastedilen kişinin fiziksel özgürlüğüdür.⁶⁰ Nitekim AİHM bu hak ile ilgili olarak; “Sözleşme’nin 5. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, özgürlük hakkının, kişinin fiziksel özgürlüğü anlamına geldiğine işaret eder, bu hükmün amacı, hiç kimsenin keyfi bir şekilde özgürlüğünden mahrum edilmemesini temin etmektir”⁶¹ yaklaşımına sahiptir.

Anayasa Mahkemesine göre ise; 19. madde yalnızca keyfi yakalama ve tutuklamaya karşı bir güvenceden ibaret değildir, aynı zamanda kişiye istediği şekilde karar verip hareket edebilme olanağı sağlayan özgürlükler alanını da kapsamaktadır. Bir kimsenin başkasına zarar vermeden, vücut ve hareket serbestisine sahip olması, dilediği gibi dolaşabilmesi ve yasayla belirlenen ve sınırlanan durumlar dışında hareket ve gidip-gelme özgürlüğünden yoksun bırakılamamasını ifade etmektedir.⁶² Devlet makamları negatif bir yükümlülük olarak, bireyin özgürlük ve güvenlik hakkını ihlal etmeme yükümlüğünün yanı sıra, kişiyi üçüncü kişilerin özgürlükten yoksun bırakma fiillerine karşı da pozitif bir koruma yükümlülüğü altındadır.⁶³

Özgürlüğün kısıtlanması objektif ve sübjektif iki unsurdan meydana gelir; ilki kişinin kayda değer bir süre tutulmuş olması, ikincisi ise buna rızasının olmamasıdır.⁶⁴

Özgürlükten mahrum bırakılma çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Fiziksel olarak özgürlükten mahrum kalmak, yakalama, gözaltına alma ve tutuklama durumlarının yanı sıra, ev hapsi⁶⁵, asayiş gibi bir gerekçeyle polisin kalabalığı kontrol altında tutması, polis tarafından karakolda sorgulanma için tutulma⁶⁶, polisçe durdurulma ve aranma,

⁶⁰ Creangă/Romanya [BD], no. 29226/03, 23/2/2012, § 84.

⁶¹ Gilles (n 48) 102.

⁶² AYM, E.2000/82, K.2002/193, K.T. 26/11/2002.

⁶³ Riera Blume ve Diğerleri/İspanya, no. 37680/97, 9/3/1999, §§ 32-35.

⁶⁴ Harris, O’Boyle ve Warbrick (n. 62) 123 vd.; Stanev/Bulgaristan [BD], no. 36760/06, 17/1/2012, § 117; Storck/Almanya, no. 61603/00, 16/6/2005, § 74.

⁶⁵ N.C./İtalya [BD], no. 24952/94, 18/12/2002, § 33.

⁶⁶ Fatma Akaltun Fırat/Türkiye, no. 34010/06, 10/09/2013, §§ 34-45.

havaalanında tutulma⁶⁷, psikiyatri veya sosyal koruma kurumlarında tutulma⁶⁸ durumlarını da kapsamına almaktadır.⁶⁹

Kişi özgürlüğü ve güvenliğinden ne anlaşılması gerektiğinin sınırlarının çizilebilmesi için, hakkın neyi kapsamına almadığını da belirlemek önemlidir. Öncelikle, kişi özgürlüğü hakkı ile seyahat özgürlüğü arasındaki farkın netleştirilmesi gerekmektedir. Özgürlükten mahrum bırakılma düzeyine ulaşmayan sadece sınırlayan nitelikteki hareket serbestisi kısıtlamaları hem Anayasa’ımızda hem de Sözleşme’de farklı bir maddede düzenlenmiş olan seyahat özgürlüğü kapsamında yer alır. İkisi arasındaki ayrımı belirleyen unsur, yoğunluk farkıdır.⁷⁰

İkinci olarak, kişinin tutulma koşulları kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı kapsamında değildir. Bu tür yakınmalar, durumun özelliğine göre, işkence ve kötü muamele yasağı veya özel yaşama saygı hakkı kapsamında ele alınabilir.⁷¹

Son olarak, özgürlük ve güvenlik hakkındaki güvenlik hakkı kavramının, sosyal güvenlik hakkı ile ses benzerliği dışında ilgisi bulunmadığı gibi, kişi güvenliğinin maddi ve manevi güvenlik olarak da anlaşılması gerekmektedir.⁷² Örneğin Mahkeme, kişinin evini kaybetmesi sonucu düştüğü güvencesiz durumu bu hak kapsamında görmemiştir.⁷³

Genel bir ifade ile özgürlük ve güvenlik hakkı, ceza yargılama hukuku görev alanında tutulmaktadır. Sözleşme 5. madde ve Anayasa’ımızda, ‘Özgürlük ve Güvenlik Hakkı’ fıkralar ve bentlerle (hürriyeti bağlayıcı bir müeyyideye tabi tutulacağından) ayrıntılı olarak belirginleşmiştir. Vurgulamakta fayda var ki, özgürlük ve güvenlik hakkı, ceza hukuku ve ceza yargılaması hukuku uygulaması eksenindedir. İdari yargılama usulü hukukunun görev alanına ise AİHM yargıçlarının yorumlarıyla, dolaylı katılmıştır. 5.

⁶⁷ X. ve Y./İsveç (kk), no. 7376/76, 7/10/1976.

⁶⁸ Ashingdane/Birleşik Krallık, no. 8225/78, 28/5/1985, § 42.

⁶⁹ Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights, 31.08.2024, s: <https://ks.echr.coe.int>, erişim tarihi: 22.02.2025.

⁷⁰ Şirin (n 31) 51-52, Ayrıca Bkz: Guzzardi v. Italya, 06.11.1980-7367/76 § 93.

⁷¹ Şirin (n 31) 54.

⁷² Şirin (n 31) 57.

⁷³ Şirin (n 31) 56.

madde 1. ve 5. fıkralar, kısmen de olsa, idari yargının görev alanı ile bağlantılı bulunmuş ve uygulanmaktadır. Örneğin AİHM, idari yargı alanında asker kişilere uygulanan oda hapsi disiplin cezasını madde kapsamında bulmuştur.⁷⁴ İdari yargı alanından bir başka örnek; Mahkemenin, kişinin iltica başvurusu reddedilene kadar transit bölgede bekletilmesini madde kapsamında olduğuna ilişkin kararıdır,⁷⁵ idari gözetim kararı⁷⁶ nedeniyle özgürlüğünden alıkonmuş kişi hakkında verilmiş olan kararlar da bu kapsamdadır. Sonraki başlıkta maddenin idari yargı kapsamında uygulama bulması ayrıntılı olarak incelenecektir.

IV. SÖZLEŞME 5. MADDE KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN İDARİ DAVA ORJİNLİ UYUŞMAZLIKLAR

Genel olarak adli yargının, yani ceza mahkemelerinin görev alanındaki konularla doğrudan ilgili olsa da görüldüğü üzere ön yargıları kaldırtacak şekilde idari yargının görev alanı ile ilgili konularda da özgürlük ve güvenlik hakkı yer bulmakta ve AİHM tarafından kabul edilebilir görülmektedir. Bu açıklamanın ardından, özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili fazla bir başvuru bulunmadığını belirtmek isteriz.

Özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili idari yargı orjinli diğer davaları başvuru adları ve başvuru numaraları ile belirtecek olursak;

a-A.A./Türkiye (39986/96) Dosyası- Oda hapsi içerikli,

b-Abdulkhanı ve Karımnia/Türkiye (30471/08) Dosyası- Sınırdışı edilme içerikli,

c-Moghaddas/Türkiye (46134/08) Dosyası- Sınırdışı edilme içerikli,

d-Athary/Türkiye (50372/09) Dosyası- Sınırdışı edilme içerikli,

e-Musaev/Türkiye (72754/11) Dosyası- Sınırdışı edilme içerikli,

f-Keshmiri-No:2-/Türkiye (22426/10) Dosyası- Sınırdışı edilme içerikli,

⁷⁴ Koç ve Demir/Türkiye, no. 26793/08, 20/03/2012, § 21.

⁷⁵ Shamsa/Polonya, no. 45355/99 ve 45357/99, 27/11/2003.

⁷⁶ Abdolkhani ve Karimnia v Türkiye, 22.09.2009, 30471/08.

g-Z.N.S/Türkiye (21896/08) Dosyası- Sınırdışı edilme içerikli,

h-D.B./Türkiye (33526/08) Dosyası-Yabancı kabul ve barındırma merkezlerinde tutulma,

ı-T. ve A./Türkiye (47146/11) Dosyası- Havalimanındaki alıkoyma merkezinin aşırı kalabalık olması ve fiziki durumu hakkında şikâyet içerikli,

i-A.D. ve Diğerleri/Türkiye (22681/09) Dosyası- Kumkapı Yabancı Kabul Ve Barınma Merkezi'nde tutulma ve sınır dışı edilme içerikli,

j-Asalya/Türkiye (43875/09) Dosyası-Sınır dışı edilme içerikli başvuruları belirtebiliriz.⁷⁷

Bu başvuru dosyalarının ardından şimdi idari yargı orjinli olup AİHM önüne intikal etmiş olan başvurulardan iki başvuruyu ayrıntıları ile inceleyelim.

A. Oda Hapsi İçerikli İdari Davalar ile İlgili Olarak

Oda hapsi içerikli başvurularda, oda hapsinde tutulmanın yasal dayanağının bulunduğu ancak cezanın yargı makamı tarafından verilmediği, bu disiplin cezasına karşı dava açma imkânının tanınmadığı, disiplin amirlerince cezanın verildiği, disiplin amirlerinin ise bağımsızlıklarının bulunmadığı, oda hapsi cezasının hiyerarşik yapı içerisinde askeri üstler tarafından verilmiş olması öne çıkarılmakta ve disiplin işlemi de olsa idari yargının görev alanında bulunmakla birlikte Sözleşme 5. madde kapsamında ihlal tespiti yapılmaktadır. Kaldı ki oda hapsi işlemi/uygulaması ile ilgili olarak; idari yargıda dava açma imkânı yasa ile kapalı tutulmuş, sadece disiplin amirleri ve üstlere itiraz edilebileceği öngörülmüştür.

AİHM ise, Silahlı Kuvvetlerde uygulanan özgürlüğü kısıtlayıcı disiplin cezalarının hukuki teminatlara sahip olan bir makam tarafından, yapılan bir başvuru çerçevesinde verilmesi veya kontrol edilmesini güvence altına alan bir mekanizmanın, Türk hukuk

⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz., Hüseyin Bilgin, *İdari Yargı İçin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uygulama Rehberi* (Adalet Yayınevi 2017) 78.

sisteminde bulunmadığı, başvuranın tutukluluğunun yetkili bir mahkeme tarafından verilen bir mahkûmiyet kararı olmadığı gerekçeleriyle ihlal sebebi saymıştır.⁷⁸

1. Yavuz Selim Güler/Türkiye Dosyası (76476/12)

Sözleşme 5. madde kapsamında, “Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” ile ilgili idari yargının görev alanında bulunan ve tipik idari işlem kategorisinde değerlendirilen “oda hapsinde tutulma” içerikli işlem hakkında AİHM özet olarak “işlemin yasal dayanağı bulunduğu, ancak cezanın yargı makamı tarafından verilmediği ve dava açılmasının yasa ile engellendiği” belirtilerek Sözleşme’nin 5. maddesinin 1. fıkrasına aykırı olduğu tespiti ile ihlal tespiti yapmıştır.

Ayrıntılarıyla incelediğimizde;

a) Davanın Konusu

Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde astsubay olarak görev yapan başvuranın işe sürekli geç gitmesi ve bunun için haklı bir sebep sunmadığı gerekçesiyle, Askeri Ceza Kanunu’nun 171. maddesi uyarınca, askeri amiri tarafından iki günlük oda hapsi disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. 26-28 Eylül 2012 tarihlerinde iki gün oda hapsi cezasını Amasya Jandarma Komutanlığı bünyesindeki disiplin hücresinde çekmiştir.

b) İdari Yargılama Süreci

2012 yılında Anayasa’nın 129. maddesinde “Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır” kuralı yer almaktaydı. Askeri hiyerarşik amirler tarafından verilen oda hapsi cezası, o tarihte yürürlükte olan 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu’nun 21. maddesinde yer alan “disiplin suç ve tecavüzlerinden ötürü disiplin amirlerince verilen cezalar yargı denetimi dışındadır” kuralı uyarınca yargı denetimi dışında tutulmuştur. Gerek Anayasa kuralı, gerekse 1602 sayılı Yasa kuralı birlikte okunduğunda bu kurallar dava açma yolunu kapalı tuttuğundan, başvuran Askeri Yüksek

⁷⁸ Selami Demirkol, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin İdari Davalarla İlgili Yargılama Ayrıntıları* (Beta 2020) 100.

İdare Mahkemesi (AYİM)'ne dava açmamış, doğrudan AİHM'ye bireysel başvuruda bulunmuştur.

c) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargılaması

Hükümet iç hukuk yollarının tüketilmediği iddiasında bulunmuş ancak bu iddia yukarıdaki kurallar hatırlatılarak kabul edilmemiştir. Bununla ilgili olarak ta, iç hukuk yollarının tüketilmesi yükümlüğünün, başvuranların iddia ettikleri ihlallerin telafi edilmesine imkân verecek mevcut ve uygun hukuk yollarının olağan şekilde kullanmalarını gerektirdiği, bu başvuru yollarının teoride olduğu kadar uygulamada da yeterli düzeyde kesin olması gerektiği aksi takdirde istenilen etkinlik ve erişilebilirlikten yoksun kalacağı açıklaması yapılmıştır.

Yine, hiçbir unsurun, yeterli ya da etkin olmayan bir hukuk yolunun kullanılmasını gerektirmediği, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkelerine göre bazı koşullar, başvuranları kendilerine sunulan iç hukuk yollarını tüketmekten muaf tutulabileceğini hatırlatmıştır. AİHM, bu gerekçelerle davanın koşullarını dikkate alarak başvuranın teorik olarak dahi erişilebilir bir hukuk yolunu kullanmasının gerekmediği sonucuna varmıştır. Somut olayda, başvuranın şikâyeti bakımından mevcut ve uygun bir hukuk yolunun bulunup bulunmadığı hususunun tespit edilmesi gerektiği, bu bağlamda, başvuranın tutukluluğunun iç hukuk bakımından tamamen yasal olduğunu ancak Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendine aykırı olduğunu da dikkate almak gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, hükümet tarafından belirtilen oda hapsi cezasını müteakip özgürlüğünden yoksun bırakılan tüm askerler için maddi tazminat hakkına yol açığının kabul edilmiş olması AİHM tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. AİHM, başvuranın şikâyet ettiği durumun, tazminata ilişkin başvuru yolu ve tazminat elde edilmesine dair bir uygulamanın hükûmete sağlanmış olduğunun belirtilmesi yeterli görülmüştür. Ancak uyuşmazlığın meydana geldiği tarihte bu durumun bulunmadığını dikkate alan AİHM, oda hapsi cezasının Sözleşme'nin 5. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle başvurana tazminat elde etme imkânı tanımadığını saptamıştır. Usul ve kabul edilebilirlik gerekçelerinden sonra AİHM, esas ile ilgili olarak; Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinin hükümlerine uygun olması amacıyla özgürlüğü kısıtlayıcı cezanın, bir yargı kararı sonucu verilmiş olması gerektiğini ve cezanın, ilgili

dava konusunda karar verme makamı niteliğine sahip, yürütmeye karşı bağımsız ve aynı zamanda gerekli yargı güvencesine sahip yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş olması gerektiğini hatırlatmıştır.

Orduda uygulanan özgürlüğü kısıtlayıcı disiplin cezalarının hukuki teminatlara sahip olan bir makam tarafından, yapılan bir başvuru çerçevesinde verilmesini veya kontrol edilmesini güvence altına alan bir mekanizmanın Türk hukuk sisteminde bulunmamasının Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlali teşkil ettiği sonucuna varmıştır. AİHM, somut olayda başvuranın disiplin hücrelerinde oda hapsi cezasını çektiğini ve dolayısıyla Sözleşme'nin 5. maddesi anlamında özgürlüğünden yoksun bırakıldığını tespit etmiştir. Oda hapsi cezasının emir komuta zinciri içerisinde askeri üstleri tarafından verildiğini, bu kişilerin karar verme konusunda yetkilerini bu hiyerarşik ilişkiden aldığını, bu hiyerarşik yapı içerisinde kendilerinin de bağımsızlıklarının bulunmadığı kaydedilmiştir. AİHM ayrıca, disiplin cezasını veren kişinin, askeri olarak hiyerarşik üstüne yaptığı itirazın Sözleşme'nin 5. maddesi uyarınca, yargı güvencesine dair teminatları sağlamadığını tespit etmiş ve ihlal kararı vermiştir.

d) Yargılama Ayrıntıları

Başvuran, oda hapsi cezası ile ilgili olarak yasama organı tarafından yargı yolu kapalı tutulduğundan Askeri Yüksek İdare Mahkemesine dava açmamıştır. Dolayısıyla idari yargılama süreci bulunmamaktadır. Sonradan geliştirilmiş olan tazminat davası uygulaması başvuranın oda hapsinin önceki tarihlerde gerçekleşmiş olduğundan sonuç alamamıştır. AİHM önüne gelen uyuşmazlıkta, başvuranın yetkili bir mahkeme tarafından verilmeyen oda hapsi kararının yasal bir karar olmadığına dikkat çekmiştir. Özgürlüğü kısıtlayıcı bir ceza olduğu ve bu tür disiplin cezalarının hukuki teminatlara sahip olan bir makam tarafından verilmediğini, bunu sağlayacak bir mekanizmanın da Türk hukuk sisteminde bulunmadığına vurgu yapmıştır. Bu gerekçe ve ayrıntılarla Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğini belirlenmiştir. Nitekim benzer konu ile ilgili olarak A.D./TÜRKİYE (29986/96) dosyasında da benzer görüş ve gerekçelere yer verilmiştir.

B. Sınır Dışı Edilme İşlemleri ile İlgili Olanlar Hakkında

İdare mahkemeleri davaları esastan reddederken, başvuranların tutukluluk koşullarını inceleme gereksinimi duymamış olup, kararlarda, Millî İstihbarat Teşkilâtı ve emniyet istihbarat yazılarına dayanılmış ve bu şekilde gerekçelendirilmiştir.

AİHM ise; tutuklu olarak tutulmanın usulünü düzenleyen yasa kurallarının bulunmadığı, tutukluluğun sebebinin başvurana bilgilendirilmediği, tutulmanın yasal olmadığı durumlarda da tazmin talebinde bulunabilecek bir hukuk yolunun olmadığı hususları, ihlal gerekçeleri yapılmıştır.

1. Amerkhanov/Türkiye Dosyası (16206/12)

Bu kararda da öne çıkan “Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” olup “İşkence Yasağı ve Etkili Başvuru Hakkı” kapsamında ayrıca değerlendirmeler yapılmış ve sınır dışı edilme, usulüne uygun ve yasal tutulma sebebinin bulunmaması konuları tartışılarak yasa ile düzenleme olması gerektiği vurgusu yapılarak, tutulma sebebinin ilgiliye bildirilmemesi önemsenerek, tutulmadan kaynaklı zararın tazminini talep edebilme imkânı bulunması meselesi dikkate alınmıştır.

Ayrıntıları ile ifade edilecek olursa;

a) Davanın Konusu

Kazakistan vatandaşı Samat AMERKHANOV (Başvuran) Kazakistan’da sürekli olarak polis tarafından rahatsız edilmiş, gözaltına alınıp kötü muamele görmüş ve polis tarafından dövülmüş olup, bir kızı Müslümanlar gibi ibadet etmeye zorlamakla ve ona tecavüz etmekle suçlanmıştır. 27 Kasım 2010 tarihinde Kazakistan’dan ayrılıp Türkiye’ye gelmiş ve daha sonra iki kere Suriye ve ayrıca Gürcistan’a gitmiş olup 21 Mayıs 2011 tarihinde turist vizesiyle Türkiye’ye tekrar giriş yapmıştır. 9 Haziran 2011 tarihinde ikamet izni almak amacıyla İstanbul Emniyet Müdürlüğü’ne gitmiş ve burada tutuklanmıştır. Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu gerekçesiyle başvuran hakkında ülkeye giriş yasağı konulduğundan, sınır dışı edilmesi için emniyette Kumkapı Geri Gönderme Merkezi (KGGM)’nde tutulduğu kendisine bildirilmiştir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)’ne mülteci olarak tanınması için başvuruda bulunmuş ancak başvurusu reddedilmiştir. Bilahare başvuranın

iltica taleplerinin de reddedilmesinin ardından 19 Mart 2012 tarihinde Kazakistan’a sınır dışı edilmiştir. Başvuranın avukatı 19 Mart 2012 tarihli fax dilekçesi ile müvekkilinin sınır dışı edilmesinin durdurulması talebinde bulunmuştur.

b) İdari Yargılama Süreci

Başvuranın avukatı, iltica başvurusunun reddedilmesi ve başvuranın Türkiye’den sınır dışı edilmesi işlemlerinin iptali için Ankara İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Açılan bu davada, yargısal süre tamamlanana kadar sınır dışı edilme işleminin uygulamasının durdurulması da talep edilmiştir. 11 Mayıs 2012 tarihli kararı ile Ankara İdare Mahkemesi başvuranın yürütmenin durdurulması talebini reddetmiştir. Davanın esastan görüşülmesi sonucu Ankara İdare Mahkemesi 13 Şubat 2013 günlü kararı ile davayı reddetmiş ve ret kararına “Milli İstihbarat Teşkilatından gönderilen bilgiye göre başvuranın uluslararası terörizme dahil olduğu ve Türkiye’de iken terör eylemleri gerçekleştirdiği hususlarının dikkate alındığı” belirtilmiştir.

Ankara İdare Mahkemesi ayrıca, idari yetkililerin, başvuranın zulümden korkması için bir sebep olmadığı ve mülteci olarak sayılabilmesi bakımından gerekli koşulları karşılamadığını da gerekçesinde ifade etmiştir.

c) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargılaması

Başvuran, Kumkapı Geri Gönderme Merkezi (KGGM)’nde tutulduğu sürede, 9 ve 13 Eylül 2011 tarihlerinde dışarıda egzersiz yapmasına ve herhangi bir sosyal aktivitede bulunmasına izin verilmediği, merkezde hijyen problemlerinin olduğu ve verilen gıda miktarının az olduğunu, aşırı sayıda kalabalık tutulan bulunduğunu iddia etmiştir. Hükûmet ise KGGM’nin 300 kişilik kapasitesinin olduğu ve 9 Haziran – 13 Eylül 2011 tarihleri arasında toplamda 100-150 arasında kişinin tutulduğunu, koşulların iyi olduğu, dışarıda egzersiz yapılabildiği, hijyene dikkat edildiğini savunmuştur.

AİHM, Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitenin Kazakistan’la ilgili gözlem raporlarına, Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı raporlarına, Uluslararası Af Örgütünün raporlarına atıfta bulunmuş ve ayrıntılı yer vermiştir. Yine başvuranın Kazakistan’a sınır dışı edilmesinin o ülkede kendisine yöneltilen suçlamalar nedeniyle, kendisini ciddi bir kötü muamele riskine maruz bırakacağını ileri sürmüş, hükûmet ise

başvuranın uluslararası terörizmle ilişkisi olduğundan şüphelendiği ve başvuranın bu ilişkisinin MİT tarafından teyit edildiği açıklaması yapılmıştır.

AİHM, Sözleşme kapsamında söz konusu kişinin sınır dışı edilmesi halinde 3. maddeye aykırı muameleye maruz kalmaya yönelik ciddi bir riskle karşı karşıya olduğuna inanmak için sağlam gerekçelerin gösterilmesi durumunda bunun Devlete sorumluluk yükleyeceği açıklamasını yapmıştır. Böylesi bir durumda 3. madde, söz konusu kişinin o ülkeye sınır dışı etmemeye dair bir yükümlülük doğurduğuna dikkat çekmiştir. AİHM, başvuranın ulusal makamlar önünde sürekli olarak Kazakistan'a gönderildiği takdirde gerçek bir ölüm veya kötü muamele riskine maruz kalacağını iddia ettiği bununla ilgili bilgi ve belgenin dosyada bulunduğu, ulusal makamların başvuranın Kazakistan'a geri gönderilmesi halinde kötü muameleye maruz kalacağını bilme durumunda olduklarını tespit etmiştir. Başvuranın Kazakistan'a gönderilmesi halinde 3. maddeye aykırı bir şekilde gerçek bir kötü muameleye maruz kalma riski ile karşı karşıya geleceğine yönelik iddiasının yerel makamlar tarafından yeterli düzeyde incelenmemesi ve yasaya aykırı sınır dışı etmeye karşı yasal ve etkili bir sürecin yokluğu nedeniyle AİHM başvuranın 19 Mart 2012 tarihinde Kazakistan'a sınır dışı edilmesi işlemini Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali olarak değerlendirmiştir. Bunların yanı sıra başvuran; KGGM'de yasal olmadan tutulduğundan şikayetçi olmuştur.

Ayrıca geri gündeme merkezinde neden tutulduğuna dair kendisine usulüne uygun bilgi verilmediğini de iddia etmiştir. Başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Doksan yedi gün süren tutulu olması halinin iç hukukta dayanağının bulunmadığını başvuran ifade etmiştir. AİHM, Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye (30471/08) dosyasına atıfta bulunarak, bu davaya benzer şekilde sınır dışı etme amacıyla tutukluluk talimatının usulünü düzenleyen Türk Hukuk Sisteminde açık yasal hükümler bulunmadığından başvuranların tutulu bulunmasının Sözleşme'nin 5. Maddesi açısından hukuki olmadığı sonucuna varmış ve bu davada da 5/1 maddenin ihlalinin söz konusu olduğunu belirlemiştir. Başvuranın KGGM'de tutulu olması sebepleri hakkında bilgilendirildiğine dair belgenin hükümete sunulmaması nedeniyle Moqhaddas/Türkiye (46134/08), Athasy/Türkiye (50372/09) ve Musaev/Türkiye (72754/11) kararlarına atıfla aynı tespitlerle Sözleşme 5. maddenin 2. fıkrasının ihlaline

karar verilmiştir. İdari mahkemelerin, hızlı bir şekilde sınır dışı edilme ve tutulması ile ilgili işlemleri inceleyip, tutulmanın yasaya uygun olup olmadığını irdeledikleri bir örnek karar hükûmete sunulmadığından 5. maddenin 5. fıkrasının da ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Ayrıca KGGM’deki tutulu olma koşullarının yetersizliğiyle ilgili başvuranın şikâyeti konusunda etkin hukuk yolunun bulunmaması sebebiyle Sözleşme’nin 3. maddesi ile birlikte 13. maddenin de ihlal edildiğine dair hüküm kurulmuştur.

d) Yargılama Ayrıntıları

Başvuranın sınır dışı edilmesi sırasında idare mahkemesinin yürütmenin durdurulması talebi hakkında ret kararı vermiş olması etkili ve sonuç alınabilir makam olmadığı konusunu gündeme getirmiştir. İdare mahkemesi davayı esastan reddederken başvuranın Kumkapı Geri Gönderme Merkezi’ndeki tutukluluk koşullarını inceleme gereksinimi duymamış, sadece Milli İstihbarat Teşkilatı yazısı ile yetinmiştir. Bunun karşılığında AİHM, Sözleşme 3. madde, 5. madde ve 13. Madde bakımından ihlal tespitleri yapmıştır. Başvuranın sınır dışı edildiği ve gönderildiği ülkede 3. maddeye aykırı muameleye maruz kalması durumunu irdeleyen AİHM, bunun oluşacağı kanaatine dosyadaki ayrıntılı belgelerle ulaşmıştır. Tutulu olarak alıkoymanın usulünü düzenleyen yasal kuralların bulunmaması, tutulu olma sebebinde bilgilendirilmemiş olması ve tutulmanın yasal olmadığı durumlarda tazmin talebinde bulunabileceğine dair bir hukuk yolunun olmaması konularında ayrıntılı değerlendirme yapan AİHM, ihlal kararı vermiştir.

V. ANAYASA’NIN 19. MADDESİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN İDARİ DAVA ORJİNLİ UYUŞMAZLIKLAR

A. Anayasa Mahkemesi Kararları

Anayasa Mahkemesine özgürlük ve güvenlik hakkı ile ilgili yapılan başvurulardan, idari yargı alanıyla ilgili olanlar, tıpkı AİHM’de açılmış olan davalarda olduğu gibi askeri şahıslar hakkında verilebilecek disiplin cezalarından, herhangi bir yargı mercii ve hakim kararı olmaksızın, yetkili disiplin amiri tarafından verilen “oda hapsi” disiplin cezaları uygulamalarında ve yabancıların “sınırdışı edilme” işlemlerinden doğan işlemlerinden kaynaklı başvurular olduğu görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi'ne, oda hapsi cezası nedeniyle ilk bireysel başvuruda başvuru, oda hapsi cezasıyla cezalandırılmasının yargı kararına dayanmaması ve verilen cezaya karşı yargı yolunun kapalı olması nedeniyle Anayasa'nın 19. ve 36. maddelerinde düzenlenen temel haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, Mahkeme tarafından; başvuru konusu işlemin 23/9/2012 tarihinden önce kesinleşmiş olduğu anlaşıldığından, başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin “zaman bakımından yetkisizlik” nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir.⁷⁹

Anayasa Mahkemesi'nin oda hapsi cezası nedeniyle verdiği ilk ihlal kararında; başvuru kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile kanunla kurulmuş bağımsız tarafsız mahkeme ilkesine riayet edilmeyerek hakkında oda hapsi cezasına hükmedildiğini, şahsına bu yolla psikolojik işkence yapıldığını ileri sürerek, Anayasa'nın 17., 19. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, Mahkeme öncelikle davanın kabul edilebilirlik incelemesinde; karar tarihi ve bireysel başvuru tarihi itibarıyla 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 21. maddesinde disiplin suç ve tecavüzlerinden ötürü disiplin amirlerince verilen cezaların yargı denetimi dışında olduğu hükmünün yürürlükte bulunduğu dikkate alındığında ortada etkili ve istikrar kazanmış bir başvuru yolunun bulunduğu bahsedilemeyeceği ve başvurucuya bu yola başvurusu yükümlülüğü yüklenemeyeceği, başvuru tarihi itibarıyla başvuru kişinin mağduriyetini giderebilecek nitelikte tüketilmesi gereken bir başvuru yolunun bulunmadığının açık olduğu gerekçesiyle davayı kabul edilebilir bulmuş, astsubay olan başvuru hakkında üstü tarafından verilen 7 gün oda hapsi disiplin cezası uygulanarak Anayasa'nın 19. maddesi çerçevesinde hürriyetinden yoksun bırakıldığı, bu kişi orduda albay rütbesiyle görev yapmakta, askeri hiyerarşik düzende yetkili bulunmakta ve bu düzenden bağımsız hareket edememekte olduğu, ayrıca disiplin müeyyidesine karşı askeri mahkemede yapılacak itiraz bakımından, başvuru tarihi itibarıyla Anayasa'nın 19. maddesi ile öngörülen güvenceleri de sağlamadığı, başvurunun özgürlükten yoksun mahrum bırakılma hali “yetkili bir mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet” kararı ile gerçekleşmemiş

⁷⁹ Anayasa Mahkemesi'nin 26/3/2013 tarih, B.No: 2012/889, Y.C.K Başvurusu.

bulunduğundan Anayasa’da öngörülen şartlara uymadığı gerekçesiyle, Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir.⁸⁰

Anayasa Mahkemesi bir sonraki kararında, yukarıda bahsi geçen kararla aynı nedenle verdiği kabuledilebilirlik kararının ardından, Anayasa’nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, özgürlük ve güvenlik hakkı güvence altına alınmış olduğu, aynı maddenin ikinci fıkrasında ise şekil ve şartları kanunda gösterilen belirli haller dışında, kişilerin başka bir nedenle özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaklandığı, anılan ikinci fıkradaki sınırlama nedenlerinden biri de mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi hali olduğu, Sözleşme’nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise Anayasa’nın birinci fıkrası ile paralel bir ifadeye yer verildikten sonra, aynı fıkranın (a) bendinde kişi özgürlüğü ve güvenliğinin istisnası olarak *“yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulma”* halinin düzenlendiği, Sözleşme’ye göre, özgürlüğe getirilen sınırlamanın meşru kabul edilebilmesi için mahkûmiyet kararı sonrası *“tutma”* hali veya hapsedilmenin, *“yetkili mahkeme”* kararına dayalı ve hukuka (kanuna) uygun olması şartlarının arandığı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı yönünden *“tutma”* hali, geniş anlamda kullanılmakta olup; gözaltı, tutuklama, mahkûmiyet sonrası tutukluluk ve hükümlülük hallerini içine aldığı, Sözleşme maddesindeki *“yetkili mahkeme”* vurgusu, kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması sonucunu doğuran ceza veya güvenlik tedbiri uygulama konusunda kanun gereği yetkilendirilmiş, yürütme organı ve taraflardan bağımsız ve yeterli güvenceye sahip yargısal organı ifade etmekte olduğu, Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci ve Sözleşme’nin 5. maddesinin (a) numaralı fıkralarının, herkesin temel özgürlük ve güvenlik haklarını güvence altına aldığı, dolayısıyla her kişi bu hakkın güvencesi kapsamında bulunduğu, hürriyetten yoksun bırakma işleminin kanuni, yetkili ve görevli bir mahkeme tarafından verilmesi kişiler için bir güvence oluşturmakta olduğu, Anayasa’nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra, ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmış olduğu, dolayısıyla kişinin özgürlük ve

⁸⁰ Anayasa Mahkemesinin 12/3/2015 tarih ve Başvuru No.2013/760, Hasan Baki Gülcan.

güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı halinde söz konusu olabileceği, somut olayda, jandarma uzman çavuş olan başvuru hakkında hiyerarşik üstü tarafından verilen 7 gün oda hapsi disiplin cezası uygulanmış olduğu, bu durumda başvuranın özgürlükten yoksun mahrum bırakılma hali “*yetkili bir mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet*” kararı ile gerçekleşmemiş bulunduğundan Anayasa’da öngörülen şartlara uymadığı gerekçesiyle Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir.⁸¹

Aynı karar tarihli bir başka başvuruda; başvuru, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkeme ilkesine riayet edilmeyerek hakkında oda hapsi cezasına hükmedildiğini, bu cezaya karşı yapmış olduğu itirazın etkili bir yol olmadığını, disiplin cezasının infazıyla kişilik haklarının saldırıya uğradığını ve ruh sağlığının bozulduğunu belirterek Anayasa’nın 10., 19. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, Mahkemece aynı gerekçelerle ihlal kararı verilmiştir.⁸²

31/1/2013 tarihli ve 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu’nun 19. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen “hizmet yerini terk etme” fiili ile ilgili olarak disiplin cezasının, verilebileceği hallerden (a) bendinde yer alan “Emre itaatsizlik: Kasıtlı olarak hizmete ilişkin bir emri tam yapmamak ya da değiştirerek veya sınırını aşmak suretiyle yapmaktır.” düzenlemesinin, hizmet yerini terk etme disiplin cezasının kişi özgürlüğünü kısıtlayan bir yaptırım olduğu, bu nedenle hürriyetten yoksun bırakmanın bir yargı kararının sonucu olması ve bu kararın da gerekli yetkiye sahip yürütmeden bağımsız ve yargı teminatlarını sunan yetkili mahkeme tarafından verilmesinin gerektiği, mevzuatta disiplin cezası olarak vasıflandırılmış olsa bile ceza hukuku alanına girecek nitelikteki hürriyeti bağlayıcı yaptırımların idare tarafından verilmesine demokratik bir toplumda izin verilemeyeceği belirtilerek kuralın, Anayasa’nın 19. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş, Anayasa Mahkemesince anılan Anayasa hükümlerine aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle itirazın reddine karar verilmiştir.⁸³

⁸¹ Anayasa Mahkemesinin 15/4/2015 tarih ve Başvuru No. 2013/1615, Yusuf Karabaş.

⁸² Anayasa Mahkemesinin 15/4/2015 tarih ve Başvuru No. 2013/1419, F.H.H.

⁸³ Anayasa Mahkemesi’nin 06/12/2018 tarih ve E:2018/67, K: 2018/110 sayılı kararı (norm denetimi).

“Sınırdışı edilme” işleminden kaynaklı bir başvuruda, Başvurucu, sığınmacı statüsü verilmesi için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine (BMMYK) yaptığı başvurunun sonucu beklenmeksizin, pasaportu bulunmadığı gerekçesi ile sınır dışı edilmesine ilişkin işlem nedeniyle iade edileceği ülkesinde yaşam hakkının ihlal edilme ve işkence ve kötü muameleye tabi tutulma riski bulunduğunu, sınır dışı edilmek üzere 68 gün boyunca Yalova Yabancılar Şube Müdürlüğünde tutularak özgürlüğünden yoksun bırakıldığını, anılan süreçteki idari gözetim koşullarının kötü olduğunu iddia ederek Anayasa’nın 17., 19., 20., 40. ve 41. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüş, İdari gözetim altına alma yetkisinin Sözleşme’nin 5. ve Anayasa’nın 19. maddesi ile kabul edilmiş istisnai bir yetki olduğu, buna göre yabancının sınır dışı etme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle şekil ve şartları kanunla gösterilen usule uygun olarak yakalanması veya tutulu durumda bulundurulmasının mümkün olduğu, idari gözetimin istisnai bir yol olduğu ve kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakma sonucunu doğurduğu için, hukuka uygun olması ve keyfi muamele teşkil etmemesi gerektiği, ayrıca bu tedbirin, demokratik hukuk devletinin gerekli ve makul kıldığı ölçüde denetlenebilmesi, koşullarının genel kabul görmüş standartlara uygun olması, küçültücü, aşağılayıcı ve insanlık dışı muamele teşkil etmemesi, idari gözetim altında tutulanlara temel usulî hakların ve güvencelerin sağlanmasının gerektiği, somut uyuşmazlık bakımından değerlendirildiğinde başvurunun özgürlüğünün belirsiz bir süre ile kısıtlanması sonucunu doğuran idari gözetime ilişkin mevzuatta açık bir kanuni düzenleme bulunmadığı ve başvuru hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararı olmamasına rağmen özgürlüğünden yoksun bırakıldığının anlaşılmakta olduğu, kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakma sonucunu doğuran idari gözetimin kanun ile düzenlenmesi; kanun ile getirilen usul ve esasların da milletlerarası hukuka uygun olması gerekmektedirken, başvuruya konu olay tarihinde idari gözetimin kanuni dayanağı olarak Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’un 23. maddesinin gösterildiği ve anılan maddede ise idari gözetimden söz edilmediği, idari gözetim şartları, süresi, sürenin uzatılması, ilgiliye tebliği, idari gözetim kararına karşı başvuru yolları, idari gözetim altına alınan kişinin avukata erişimi, tercüman yardımından yararlanmaya ilişkin hususların düzenlenmemiş olduğu, bu nedenle başvurunun “*idari gözetim şartları, süresi,*

sürenin uzatılması, ilgiliye tebliği, idari gözetim kararına karşı başvuru yolları, idari gözetim altına alınan kişinin avukata erişimi, tercüman yardımından yararlanmasına ilişkin açık bir kanuni düzenleme bulunmadığı” yönündeki şikayeti yönünden Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci ve sekizinci fıkralarının ihlal edildiğine karar verilmiştir.⁸⁴

Bir başka başvuruda; başvuru, hakkında “*kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu*” gerekçesiyle sınır dışı etme kararı alınan ve Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altında tutulu bulunan Suriye uyruklu başvurucunun; sınır dışı edilmesi hâlinde öldürülme, işkence ve kötü muameleye tabi tutulma riski bulunması nedeniyle yaşam hakkı ile işkence ve eziyet yasağının; geri gönderme merkezindeki koşullar nedeniyle “insan haysiyetiyle bağdaşmayan” ceza veya muamele yasağının; idari gözetim kararının çok uzun süre devam ettirilmesi nedeniyle de özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüş somut olay, 6458 sayılı Kanun’un 57. maddesinde idari gözetim altına alma süreci için öngörülen usule dair güvenceler açısından değerlendirildiğinde, başvurucuya hangi nedenle Kumkapı GGM’de tutulduğuna ilişkin bir bildirim yapılmadığı, idari gözetim kararının devamını gerektiren koşulların Valilik tarafından aylık olarak incelenmediği, bu konuda bir değerlendirme yapıp yapılmadığı hususunun belirsiz olduğu, değerlendirme yapılmış ise bu konuda başvurucuya veya vekiline bir bildirimde bulunulmadığı, başvurucunun toplam 8 ay 10 gün idari gözetim altında tutulması sonucunda idari gözetim kararında kanuni sınır olarak öngörülen 6 aylık sürenin aşıldığı ve 6 aylık sürenin hangi gerekçeyle uzatıldığının da başvurucuya bildirilmediği, özet olarak sınır dışı etme amacıyla kişinin tutulmasına karar vermeye, tutulma süresini uzatmaya ve böyle bir tutulma için bir süre belirlemeye ilişkin usulün açık bir şekilde 6458 sayılı Kanun’da yer aldığı; idari gözetim kararının iki günü aşan bir süre sonrasında alınması hususu hariç olmak üzere başvurucunun da bu düzenlemede yer verilen gerekçeye ve usule uygun olarak sınır dışı etme işleminin yürütülmesi kapsamında idari gözetim altına alındığı, ancak sınır dışı etme işleminin yürütülebilmesi açısından belirleyici ve başvurucunun daha önceki bir tarihte

⁸⁴ Anayasa Mahkemesi’nin 21/1/2015 tarih ve Başvuru No. 2013/9673, Rıda Boudraa.

salıverilmesini ve hakkında 6458 sayılı Kanun'un 54. maddesinde öngörülen diğer tedbirlerin uygulanmasını gerektirebilecek nitelikteki hukuki durumundaki değişikliklerin (uluslararası koruma başvurusunda bulunması ve geçici koruma kapsamına alınması) ve dolayısıyla ilk kez idari gözetim tedbiri uygulanmasına gerekçe olarak gösterilen hususun bu tedbirin devamına karar verilmesi açısından yeterli olup olmadığının, idari gözetim kararı alan ve aylık olarak bu kararı gözden geçirmesi öngörülen İdare ve bu kararı ilgilinin başvurusu üzerine denetleyen sulh ceza hâkimleri tarafından dikkate alınmadığı, dolayısıyla sınır dışı etme sürecinde uygulanan idari gözetim işleminin “gerekli özen” içinde yürütüldüğünden söz edilemeyeceği, diğer bir ifadeyle somut olayda kişi özgürlüğünden mahrumiyetin keyfiliklere karşı korunduğundan ve buna bağlı olarak “hukuki” olduğundan söz edilemeyeceği gerekçesiyle başvurunun özgürlük ve güvenlik ihlali şikâyetleri açısından Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir.⁸⁵

B. Danıştay ve İdare Mahkemeleri Kararları

Anayasa Mahkemesi'nin, disiplin amiri tarafından verilmiş ve uygulanmış olan oda hapsi disiplin cezasının özgürlükten yoksun mahrum bırakılma hali “yetkili bir mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet” kararı ile gerçekleşmemiş bulunduğundan Anayasa'da öngörülen şartlara uymadığı gerekçesiyle Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin vermiş olduğu 12/3/2015 tarih ve Başvuru No.2013/760, Hasan Baki Gülcan kararının, Danıştay'da açılmış olan oda hapsi disiplin cezasının iptali istemiyle ya da oda hapsi cezasına dayalı olarak verilen askeri personelin sözleşmesinin feshinin iptali istemi davaları bakımından uygulama alanı bulmuştur.

Danıştay Onikinci Dairesince verilen bir kararda; hava astsubay çavuş olan davacı, disiplinsizlik sebebiyle re'sen emekliye sevk edilerek Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ayırma işleminin iptalini talep etmiş, Daire tarafından, re'sen emekliye sevk işlemi yargı yolu açık işlemlerden olmakla birlikte bu işleme dayanak teşkil eden oda hapsi cezalarının her birine karşı yargı yolunun kapalı olduğu, dolayısıyla etkili bir yargı yolundan söz

⁸⁵ Anayasa Mahkemesi'nin 11/11/2015 tarih ve Başvuru No. 2014/13044, K.A.

edilemeyeceği, bu nedenle her ne kadar ayırma işlemine karşı dava açılmamış olsa bile 6191 sayılı Kanun'la 926 sayılı Yasaya eklenen Geçici 32. maddenin yürürlüğe girmesiyle ve Anayasa Mahkemesi'nin 12.03.2015 gün ve 2013/760 sayılı kararı ile doğan yeni hukuki durum nedeniyle anılan Yasa hükmünden yararlanma talebinin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan bu davada etkili bir hukuki denetimin yapılabilmesi için yargı yoluna kapalı olan oda hapsi cezalarının hukuki durumu ve bu cezalara konu eylemlerin değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmiş, Anayasa Mahkemesi'nin 12.03.2015 gün ve 2013/760 sayılı kararında, oda hapsi cezasının hürriyeti bağlayıcı bir ceza olduğu ve yetkili bir mahkeme tarafından verilen mahkumiyet kararı ile gerçekleşmemiş bulunduğu, Anayasanın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiği hüküm altına alınmış olduğundan bahisle, davacının re'sen ayırma işleminin dayanağı olan oda hapsi cezalarının hukuki değerlendirmesi gereğinden hareket etmiştir;

“Davacı, dava konusu işleme dayanak alınan 29.06.2015 tarihli başvurusu ile Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda bahsedilen 2013/760 sayılı kararının hukuki durumunda değişiklik yarattığını ileri sürerek 926 sayılı Kanun'un geçici 32. maddesinden yararlanma talebinde bulunduğu belirtilen yeni hukuki durumu nedeniyle ayırma işlemine dayanak alınan fiil ve cezaların irdelenmesi gerekmektedir.

Bakılan dava, davacının re'sen emekliye ayrılma işlemine karşı açılmış bir dava olmamakla birlikte, davacının sayılan eylemlerinin niteliği ve sürekliliği de dikkate alındığında, sicil ve ahlaki durumu ile sıralı sicil üstlerinin kanaati değerlendirmeye katılmak suretiyle re'sen emekliye ayrılmasına ilişkin işlemin hukuka uygun olduğu, sonuç olarak 6191 sayılı Kanun'la 926 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 32. maddeden yararlanma talebinin reddine ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.”⁸⁶

Danıştay Onikinci Dairesi benzer nitelikte bir başka kararında; uzman jandarma çavuş olarak görev yaparken, yazılı olarak ikaz edilmesi, 2 ayrı 4 gün oda hapsi cezası, 7 gün oda hapsi cezası verilmesi üzerine disiplinsizlik nedeniyle işiğinin kesildiği, bu işlemin iptaline karar verilmesi istemiyle Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde açılan

⁸⁶ Danıştay Onikinci Dairesinin 26/02/2019 tarihli ve E:2017/2216, K:2019/1357 sayılı kararı.

davada, davanın reddine karar verildiği, davacı tarafından 05.04.2011 tarihinde 926 sayılı Kanun'a eklenen geçici 32.madde hükmünden yararlanmak için başvuru yaptığı, başvurunun reddedildiği, davacı Anayasa Mahkemesi'nin 12.03.2015 tarih ve 2013/760 Başvuru numaralı kararı doğrultusunda durumunun değerlendirilme isteminin reddi üzere açtığı davada da; ayırma işlemine dayanak gösterilen oda hapsi cezalarını inceleyerek;

“davacının disiplinsizlik nedeniyle re'sen emekliye ayrılma işlemine karşı açılmış bir dava olmamakla birlikte, davacının sayılan eylemlerinin niteliği, oda hapsi cezalarının ve ikaz yazılarının gerekçeleri dikkate alındığında, sözü edilen oda hapsi cezaları ile uyarı yazılarının davacı hakkında ayırma işlemi tesisini gerektirir nitelikte olmadığı sonucuna varıldığından, sicil ve ahlaki durumu ile sıralı sicil üstlerinin kanaati değerlendirmeye katılmak suretiyle davacının ilişkisinin kesilmesine ilişkin işlemde hukuka uygunluk bulunmaması nedeniyle, 6191 sayılı Kanun'la 926 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 32. maddeden yararlanma talebinin reddine ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmadığına” karar verilmiştir.⁸⁷

İdari yargıda, özgürlük ve güvenlik hakkı, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında, “sınırdışı edilme” işleminden doğan davalarda ortaya çıkabilmektedir.

Irak uyruklu davacı hakkındaki Yalova Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün sınır dışı etme kararının İdare Mahkemesi kararı ile iptal edildiği, Yalova Sulh Ceza Mahkemesinin karar ile de idari gözetimin derhal sonlandırılmasına karar verildiği, bu bakımdan haksız ve hukuka aykırı bir şekilde 27 gün Geri Gönderme Merkezinde tutulduğundan bahisle tazminat istemiyle açılan davada;

İdare Mahkemesince; *“6458 sayılı Kanun'un 57. maddesi uyarınca, idari gözetim kararının, haklarında sınır dışı işlemi tesis edilen, kamu düzeni veya kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında alındığı, davacının da hakkında kamu düzeni ve kamu güvenliği nedeniyle tehdit oluşturacağı değerlendirilerek idari gözetim kararı alındığı, idari gözetim kararına karşı davacının Sulh Ceza Hakimliğine*

⁸⁷ Danıştay Onikinci Dairesinin 09/10/2019 tarihli ve E:2017/2220, K:2019/ 7274 sayılı kararı.

itiraz hakkı bulunduğu, davacının yaptığı itirazın nihayetinde Yalova Sulh Ceza Mahkemesinin 16/09/2021 tarih ve 2021/4259 D.İş sayılı kararı ile idari gözetim altına alınması kararının derhal sonlandırılmasına karar verildiği görülmüşse de, idari gözetimin itiraz üzerine sonlandırılmasının, idari gözetim kararının hukuka aykırı olduğunu kanıtlamayacağı, zira idari gözetim kararı verilmesi işleminin, 6458 sayılı yasanın 57. maddesi gereğince davalı idareye verilen görev ve yetki çerçevesi içinde tesis edildiği, bu kapsamda hakkında sınır dışı etme işlemi tesis edilen yabancının sınır dışı edilinceye kadar kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturmasının önlenmesi, bu sırada çıkış işlemlerinin tamamlanmasına yönelik bir tedbir olduğu, her ne kadar bu süreç içinde davacının hürriyeti kısıtlanmış olsa da, bu durumun Anayasa'nın 19. maddesinde hüküm altına alınan kişi hürriyeti temel hakkının yine bu madde kapsamında "usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz." şeklinde yer verilen bir istisnası olduğu, bu nedenle davacının idari gözetim altına alınmasının direkt olarak kişi hürriyeti temel hakkının ihlali olmadığı, buna göre, davacı hakkındaki sınır dışı etme kararı ile idari gözetim kararının yargı kararıyla iptal edilmesi halinin davacı açısından idareyi tazminatla yükümlü tutabilecek nitelikte ağır hizmet kusuruna yol açmadığı gerekçesiyle" davanın reddine karar verilmiş.

Anılan karar karşı davacı tarafça istinaf isteminde bulunulması üzerine, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesince; "somut olayda, 22/08/2021 tarihinde idari gözetim altına alınan davacının, sulh ceza hakimliği kararı ile 16/09/2021 tarihinde salıverildiği ve yine tesis olunan sınır dışı işleminin de idare mahkemesince iptal edildiği, genel olarak idarenin sorumlu olması için gereken şartların; zarar doğurucu bir davranışın varlığı, zarar doğurucu davranışın idareye bağlanması, zarar ile idarenin davranışı arasında illiyet bağının bulunması olduğu, İdarenin zarar doğurucu bir davranışının sonucu ortaya çıkan zararın da bazı niteliklere sahip olması gerektiği, bu niteliklerin de, ortada belli ve gerçek bir zararın bulunması, zararın özel olması, zararın maddi veya manevi olabileceği şeklinde özetlenebileceği, uyuşmazlık konusu olayda, idari gözetim kararının dayanağı niteliğinde olan sınır dışı işleminin yargı kararıyla iptal edilmiş olması ve yine idari gözetim kararının da sulh ceza hakimliğince sona erdirilmiş

olduğu nazara alındığına, tesis edilen hukuka aykırı işlemler nedeniyle tazminata hükmedilmesi gerektiği gerekçesiyle istinaf isteminin kabulü ile İdare Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve dava konusu tazminat isteminin kabulüne karar verilmiştir.”⁸⁸

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesince verilen bir kararda; “İrak uyruklu olan davacı tarafından, hakkında alınan sınır dışı edilmesine ilişkin kararın, İdare Mahkemesi kararı ile iptal edilerek hukuka aykırılığının ortaya konulduğundan ve söz konusu sınır dışı edilmesine ilişkin karar nedeniyle yaklaşık 5 ay boyunca haksız olarak kötü koşullarda özgürlüğünden yoksun bırakıldığından bahisle açtığı maddi ve manevi tazminat davasında; davacının kamu düzeni yada güvenliği açısından tehlike oluşturduğu hususunun somut olarak tespit edilemediği gerekçesiyle iptal edilmiş olmasının, sınır dışı işleminden farklı bir işlem olan idari gözetimin haksız ve hukuka aykırı olduğunu kanıtlamayacağı, zira idari gözetim kararı verilmesi işleminin, 6458 sayılı yasanın 57. maddesi gereğince davalı idareye verilen görev ve yetki çerçevesi içinde tesis edildiği, bu kapsamda hakkında sınırdışı etme işlemi tesis edilen yabancıların sınırdışı edilinceye kadar kaçma ve kaybolmasının önlenmesi, bu sırada çıkış işlemlerinin tamamlanmasına yönelik bir tedbir olduğu, her ne kadar bu süreç içinde yabancıların hürriyeti kısıtlanmış olsa da, bu durumun Anayasanın 19. maddesinde hüküm altına alınan kişi hürriyeti temel hakkının yine bu madde kapsamında "usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz..." şeklinde yer verilen bir istisnası olduğu, bu nedenle yabancıların idari gözetim altına alınmasının direkt olarak kişi hürriyeti temel hakkının ihlali olmadığı gerekçesiyle tazminat isteminin reddine ilişkin verilen İdare Mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf isteminin reddine karar verilmiştir.”⁸⁹

Bu kararlardan da anlaşılacağı üzere idari yargı yerleri önüne, özgürlük ve güvenlik hakkı ihlali içerikli işlemlerden kaynaklı iptal ve tam yargı davaları gelmekte ancak mahkemeler Anayasa 19. maddeyi sıkça olmasa da referans aldıklarını fakat Sözleşme 5.

⁸⁸ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesin 17/05/2023 tarihli E:2023/1424, K:2023/1477.

⁸⁹ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesin 16/02/2022 tarihli E:2022/205, K:2022/321.

maddeyi referans almadıklarını belirtirken yine idari yargı yerlerinin özgürlük ve güvenlik hakkı ihlali içerikli işlemlerden kaynaklı iptal ve tam yargı davalarında Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıfta bulunmadıklarını ve AYM ile AİHM içtihatlarındaki gerekçeleri referans almadıklarını ifade edebiliriz. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin AİHM kararlarına atıfta bulunduğunu ve AİHM içtihatlarını bireysel başvuru kararlarına gerekçe oluşturduğunu söyleyebiliriz.

SONUÇ

Genel kanı ve uygulamaya yansıyan görüş uyarınca adli yargının, yani ceza yargılamasının görev alanındaki konularla doğrudan ilgili olduğu kabul görse de bu ön yargıları silecek şekilde idari yargının görev alanı ile ilgili konularda da özgürlük ve güvenlik hakkının uygulama alanı bulmakta olup, bu yaklaşım, AİHM tarafından da kabul edilebilir görülmektedir.

Bu çalışma ile amaçlanan, Türk adalet sisteminde daha çok adli yargı alanında koruma bulan özgürlük ve güvenlik hakkını, yukarıda ifade ettiğimiz yeni gelişmeler ve bizim hukuk perspektifimizle Türk yargısal sisteminin adalet alanını daha da genişletmek amacıyla, kurucu bir yorumla idari yargı alanına da taşımak ve uygulama bulmasına zemin hazırlamak olmaktadır.

Esasında özgürlük ve güvenlik hakkı içerikli davaların ceza yargılamasının görev alanında olduğu genel kanısının değişmesi ve istisnai de olsa tipik idari dava kategorisinde bulunan özgürlük ve güvenlik hakkı içerikli bazı uyuşmazlıkların/davaların da AİHM tarafından kabul edilebilir olduğuna artık tanıklık etmekteyiz.

Çalışmamızda, Sözleşme 5.madde, özgürlük ve güvenlik hakkının tamamen mutlak olarak adli yargının, hatta daha belirgin olarak ceza yargılamasının görev alanındaki konulara ilişkin olduğu genel kanısının doğru olmadığını açıklamaya gayret ettik. Bu hakkın, idari yargının yani idare mahkemelerinin görev alanında bulunan konular bakımından sınırlı olsa da uygulandığını izaha çalıştık.

Vurgulamakta fayda var ki idare mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri idari dava daireleri ve Danıştay, özgürlük ve güvenlik hakkı ihlali içerikli işlemlerden ve eylemlerden kaynaklı iptal ve tam yargı davaları önlerine geldiğinde incelenip karara

bağlama aşamasında, Anayasa'nın 19.maddesini sıkça referans almakta olduklarını ancak Sözleşme 5.maddeyi referans almadıklarını gözlemlemekteyiz.

Ayrıca idare mahkemeleri ve bölge idare mahkemeleri idari dava dairelerinin özgürlük ve güvenlik hakkı ihlali içerikli işlemlerden kaynaklı iptal ve tam yargı davalarında Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına da sıkça atıfta bulunmadıklarını ve AYM ile AİHM kararlarındaki gerekçeleri referans almadıklarını bilmekteyiz. Bunun yanı sıra Anayasa Mahkemesi'nin AİHM kararlarına atıf yaptığını ve bunu önemsedğini ifade edebiliriz.

Nitekim çalışmamızın başlangıç kısmında da vurguladığımız üzere bu görünüm, özgürlük ve güvenlik hakkı ihlali içerikli işlem ve eylemlerden kaynaklı davalar ile ilgili olarak Ülkemiz aleyhine verilen ihlal tespitli başvuru sayısının kabarıklığına sebebiyet veren bir diğer neden olmaktadır. Hatırlatmak isteriz ki Anayasa'nın 90.maddesi 5.fıkrasında yapılan değişiklikle uluslararası sözleşmelerin, iç hukukumuzda referans norm olarak alınmasının, yargı yerleri için artık pozitif hukuk anlamında da bir gereklilik olduğu belirgindir. Bununla birlikte Ulusal yargı yerlerinden tatmin olmayan bireyin, uyuşmazlığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'ne taşıyabilmekte olduğunu bilmekteyiz. AİHM tarafından kabul edilebilir bulunan başvuruların, Sözleşme'nin ilgili maddelerine yönelik ihlali tespiti yapıldığı takdirde, Sözleşme 'ye taraf Devletlerce olduğu gibi Dünyanın diğer ülkelerince de bu ihlaller bilinir olmaktadır. Bizim yargılamamız, yargılama yetkisini kullanmamız, kendi iç hukukumuzu, AİHS'i yorumlamamız, AİHM içtihatlarını içselleştirmemiz görülmekte, izlenmekte ve nihayetinde ihlal kararları istatistiki belgelere konu olmaktadır.

Sonuç olarak bunun bilinciyle, bugünün idari yargısı artık dünün idari yargısı değildir, olmamalıdır. İdari yargının görev alanı değişmiş hatta genişlemiştir. İdare hukukunun ve idari yargının dinamik olması ve içtihadı bir hukuk dalı olması özelliği de bunu doğrulamakta ve zemin/dayanak oluşturmaktadır. İdari yargı yerlerine düşen, önlerine gelen davaların kararlarını gerekçelendirirken, bu bilinçle, özgürlük ve güvenlik hakkı ihlalleri içerikli işlem ve eylemlere yönelik olarak, Sözleşme 5.madde ve Anayasa 19.madde kurallarını AİHM ve AYM içtihatlarıyla uyumlu yorumlamaktır.

KAYNAKÇA

Akın İ, *Kamu Hukuku*, (7. Baskı 1993).

Akkutay A.İ., ‘Uluslararası Antlaşmaların Türk İç Hukukundaki Konumu ve Etkileri’ (Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2007) 415-447.

Aral V, *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, (On İki Levha 2012).

Austin J, *The Province Of Jurisprudence Determined And The Uses of Study of Jurisprudence* (Weidenfeld and Nicolson 1955).

Bentham J, *Of Laws General*, (Athlone Press 1970).

Bilgin H, *İdari Yargı İçin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uygulama Rehberi* (Adalet Yayınevi 2017).

Çeçen A, *Adalet Kavramı* (May 1981).

Çelik E. ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Türk Hukukundaki Yeri ve Uygulanması’ (İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi Lütüfî Duran’a Armağan 1988) 1-3.

Demirkol S, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargılaması Nedeniyle Türk Mahkeme kararlarının Alenileşmesi’ 1/Haziran (Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2013) 105-114.

Demirkol S, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin İdari Davalarla İlgili Yargılama Ayrıntıları* (Beta 2020).

Derrida J ‘The Force of Law, The Mystical Foundation of Authority’ (Cardozo Law Review 1990).

Derrida J ‘Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli’ Şiddetin Eleştirisi Üzerine (Metis, 2011) 19-164.

Doğru O ve Nalbant A, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar*, C.1, (İHAS 2,3,4,5,6 ve 7. maddeler) (1. Bası, 2012).

Dutertre G, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler*, (Avrupa Konseyi 2007).

Dworkin R, *Hakları Ciddiye Almak*, çev: Türkbağ Ali Ulvi (2007).

Dworkin R, *Hukukun Hükümranlığı*, çev. Uzun Ertuğrul (Nora 2018).

Evink E, ‘Patočka ve Derrida: Sorumluluğun Açmazları’, çev. EKİCİ Ekrem, Cogito, Derrida Özel Sayısı içinde, sayı: 47-48 (Yapı Kredi 2006) 256-269.

Göçer M, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği ve Türk Hukuku, Türkiye’de İnsan Hakları* (TODAİE 2000).

Gözler K, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri* (Ekin 2015).

Gözübüyük A ve Gölcüklü F, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması* (Turhan 2011).

Gülmez M, ‘Anayasa Değişikliği Sonrasında İnsan Hakları Sözleşmelerinin İç Hukuktaki Yeri ve Değeri’, (TBB Dergisi 2004) 147- 161.

Gülmez M, ‘Evet Uluslararası Antlaşmalar Anayasa Üstüdür’ (Cumhuriyet Gazetesi 17.06.1998).

Hatemi H, *Hukuk Devleti Öğretisi* (İşaret 1998).

Harris D.J., M. O’Boyle ve Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, (Oxford University 2009).

Kaboğlu İ, ‘İnsan Hakları ve Güvenlik İlişkisi Üzerine’, 21. Yüzyılın Başında İnsan Haklarını Korumada Karşılaşılan Sorunlar, Ed.İoanna Kuçuradi (Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve UNESCO Felsefe ve İnsan Hakları Kürsüsü 2011).

Kaboğlu İ, *Özgürlükler Hukuku* (İmge 2002).

Kaboğlu İ, ‘Türkiye’de Hukuk Devletin Gelişimi’ haz. Ökçesiz, Hayrettin, *Hukuk Devleti* (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi Afa 1998) 89-117.

Karan U, *Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme* (Avrupa Konseyi 2013).

Kelsen H, ‘Saf Hukuk Kuramı Nedir’, çev. Akbaş Kasım, *Hukuk Kuramı*, c. 5, s. 3, (Eylül-Aralık 2018) 99-107.

Kelsen H, *The Pure Theory of Law*, (University of California 1967).

Keskin S, ‘Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı’ İnsan Hakları (1. Baskı Yapı Kredi 2000) 64-97.

Kunig P, ‘Özgürlük ve Güvenlik’ çev.: Vardar Çiğdem, Anayasa Yargısı, c.34, c.1 (2017) 17-23.

Ökçesiz H, *Hukuk Devleti* (Afa 1998).

Tanör B ve Yüzbaşıoğlu N, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku* (17. Baskı Beta 2018).

Tezcan D, Erdem M.R. ve Sancakdar O, *Avrupa insan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye’nin insan Hakları Sorunu*, (Ankara 2004).

Sancakdar O, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türk Yargı Sistemindeki Konumu ve Kararlarının İdari Yargı Hâkiminin Vereceği Kararlara Etkisi”, Danıştay ve İdari Yargı Günü 139. Yıl Sempozyumu (Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu no.74 2007).

Şirin T, *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-1 (Avrupa Konseyi 2018).

İNTERNET KAYNAKLARI

TDK Sözlük. Erişim: <https://sozluk.gov.tr/>.

<https://www.istanbulbarosu.org.tr/MAGNA> CARTA LIBERTATUM Büyük Özgürlükler Sözleşmesi

<http://www.legislation.gov.uk/aep/Cha1/3/1/contents>, erişim tarihi:

<http://www.britanica.com> Habeas corpus

<http://www.legislation.gov.uk/aep/WillandMarSess2/1/2>

<http://acikders.ankara.edu.tr> Virginia İnsan Hakları Bildirgesi

<http://www.istanbul.edu.tr/idarehukuku/belgeler/fransizyurttaşhaklaribildirisi.pdf>

İnsan Hakları Derneği <https://www.ihd.org.tr>

<https://dergipark.org.tr>. Afrika İnsan ve Halklar Hakları Şartı, çev: İbrahim Kaboğlu, Oğuz Dönmez

https://yenianayasa.tbmm.gov.tr/docs/gerek_celi_1982_ana_yasasi.pdf

<https://ks.echr.coe.int>, Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights , 31.08.2024

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI

De Wilde, Ooms ve Versyp/Beçika, no. 2832/66, 18/06/1971

Van der Leer/Hollanda, no. 11509/85, 21/02/1990

McKay/Birleşik Krallık [BD], no. 543/03, 03/10/2006

Creangă/Romanya [BD], no. 29226/03, 23/2/2012

Riera Blume ve Diğerleri/İspanya, no. 37680/97, 09/03/1999

Stanev/Bulgaristan [BD], no. 36760/06, 17/01/2012

Storck/Almanya, no. 61603/00, 16/06/2005

N.C./İtalya [BD], no. 24952/94, 18/12/2002

Fatma Akaltun Fırat/Türkiye, no. 34010/06, 10/09/2013

X. ve Y./İsveç (kk), no. 7376/76, 07/10/1976

Ashingdane/Birleşik Krallık, no. 8225/78, 28/05/1985

Guzzardi v. İtalya, no. 367/76, 06/11/1980

Koç ve Demir/Türkiye, no. 26793/08, 20/03/2012

Shamsa/Polonya, no. 45355/99 ve 45357/99, 27/11/2003

Abdolkhani ve Karimnia v Türkiye, no. 30471/08, 22/09/2009

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

K.T. E.2000/82, K.2002/193, 26/11/2002

Y.C.K. B.No: 2012/889, 26/03/2013

Savaş Çetinkaya, B. No: 2012/1303, 21/11/2013

Rıda Boudraa, B.No. 2013/9673, 21/01/2015

Hasan Baki Gülcan, B.No: 2013/760, 12/03/2015

Yusuf Karabaş, B.No: 2013/1615, 15/04/2015

F.H.H, B.No: 2013/1419 15/04/2015

K.A, B.No. 2014/13044, 11/11/2015

E:2018/67, K: 2018/110, 06/12/2018

İDARİ YARGI KARARLARI

Danıştay Onikinci Dairesinin 26/02/2019 tarihli ve E:2017/2216, K:2019/1357 sayılı kararı

Danıştay Onikinci Dairesinin 09/10/2019 tarihli ve E:2017/2220, K:2019/ 7274 sayılı kararı

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesin 17/05/2023 tarihli E:2023/1424, K:2023/1477

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesin 16/02/2022 tarihli E:2022/205, K:2022/321